

Revisie omgevingsvisie

provincie Drenthe

2018

Koersdocument

Revisie omgevingsvisie

2018

Koersdocument

Versie 20 juni 2017

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Inhoud

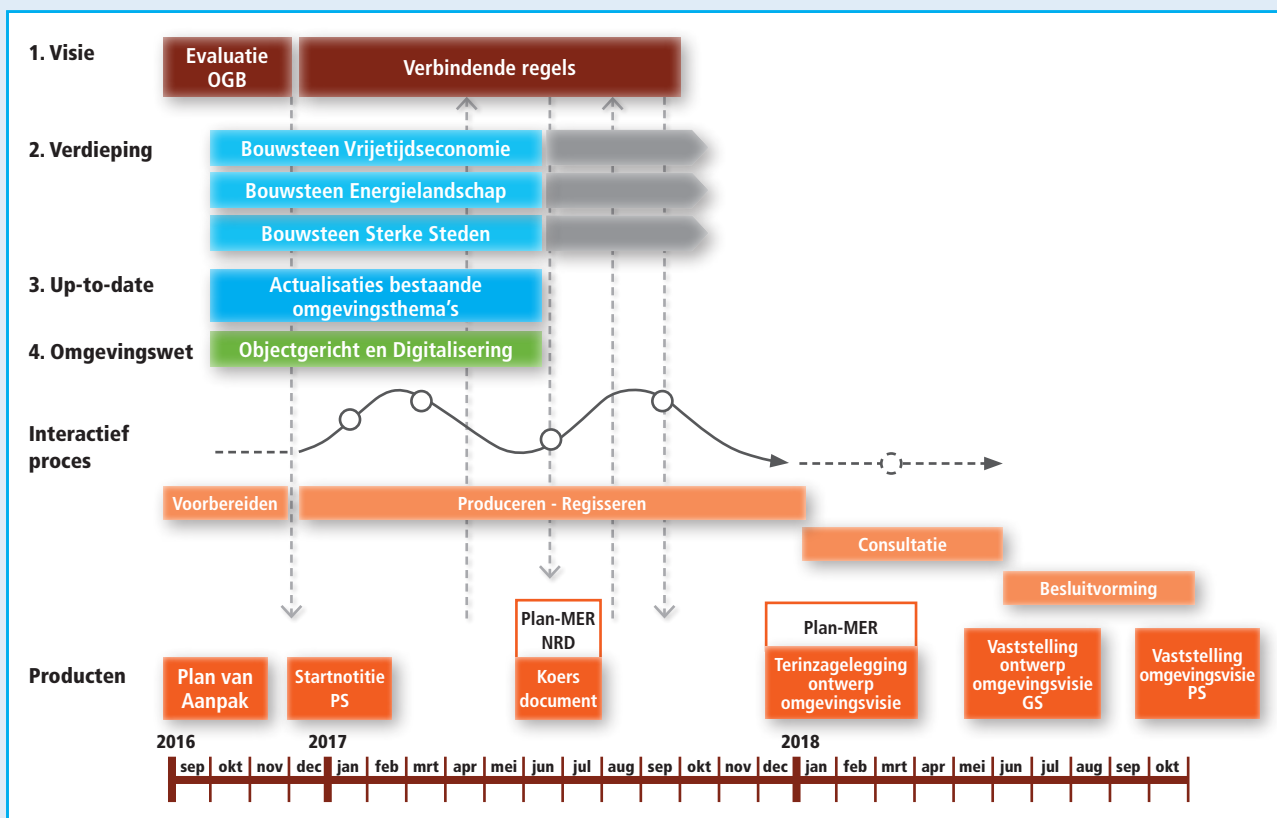
1	Inleiding koersdocument	4
1.1	Opdracht revisie omgevingsvisie Drenthe	4
1.2	Koersdocument	5
1.3	Verandering van de omgevingsvisie als document	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Inhoud voor de revisie	7
2.1	Bouwstenen	7
2.1.1	Sterke steden	7
2.1.2	Energie landschappen	8
2.1.3	Vrijtijdseconomie	9
2.2	Beleidsactualisaties	12
2.2.1	Ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid	12
2.2.2	Economische ontwikkeling en werkgelegenheid	13
2.2.3	Wonen	14
2.2.4	Mobiliteit	16
2.2.5	Duurzame energievoorziening en CO2-reductie	18
2.2.6	Oorspronkelijkheid / cultuurbeleid / Geopark en werelderfgoed	18
2.2.7	Milieu- en leefomgevingskwaliteit	21
2.2.8	Bodem en ondergrond	21
2.2.9	Robuuste landbouw	23
2.2.10	Robuuste natuur en natuurnetwerk	25
2.2.11	Robuust en klimaatbestendig watersysteem	27
3	Van koersdocument naar ontwerp-omgevingsvisie	29
3.1	Naar een integrale omgevingsvisie	29
3.2	Ingrediënten	29
3.3	Functies van de omgevingsvisie	30
3.4	Uitvoeren Milieueffectonderzoek	31
	Bijlagen	33
1	Revisie op Reis: reisschema	34
2	Revisie op Reis: agenda per week	35

1 Inleiding koersdocument

1.1 Opdracht revisie omgevingsvisie Drenthe

Op 8 maart 2017 hebben Provinciale Staten de startnotitie vastgesteld. Hiermee is een proces van start gegaan, dat moet leiden tot een revisie van de huidige omgevingsvisie Drenthe. De ambitie voor de revisie, zoals verwoord in de startnotitie, is het bieden van een integraal kader voor de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe op de middellange termijn. Uitgangspunt hierbij is, dat de basis van de huidige omgevingsvisie goed is. We zijn tevreden over de huidige visie, de onderliggende sturingsfilosofie en de wijze waarop deze visie in 2010 dankzij intensieve participatie tot stand is gekomen. De essentie van de visie blijft gehandhaafd: 'het waarderen van de Drentse kernkwaliteiten en het ontwikkelen van een bruisend Drenthe, passend bij deze kernkwaliteiten'. Dit is ingegeven door wat bewoners, medeoverheden en maatschappelijke partners belangrijk vinden voor de toekomst van Drenthe. Ook de structuur van de huidige omgevingsvisie met ruimtelijke kwaliteit, kernwaarde bedrijvigheid, robuuste systemen en multifunctionele gebieden zijn voor deze revisie randvoorwaarden. Binnen deze structuur vragen een aantal thema's om een actualisatie en drie onderwerpen vragen om een nadere uitwerking: energielandschappen, sterke steden en vrijetijdseconomie. We hebben voor deze thema's bouwstenen gemaakt. Daarnaast worden ook de laatste actualisaties van beleid meegenomen. We voeren hiermee een moderniseringslag uit op onze huidige omgevingsvisie.

De gereviseerde omgevingsvisie geeft de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Drenthe in de periode tot 2030, met in sommige gevallen een doorkijk naar de periode daarna.

Verschillende sporen en (deel)producten in hun onderlinge samenhang, passend binnen de beoogde planning (uit de startnotitie).

(Deel)producten

In de startnotitie is benoemd dat, in het proces van de revisie, gewerkt wordt aan vier verschillende sporen, met elk een eigen planning en participatieproces:

- verbindende regels;
- uitwerking in drie bouwstenen (sterke steden, energielandschappen en vrijetijdseconomie) en beleidsactualisaties;
- digitalisering en objectgericht schrijven;
- plan-MER.

1.2 Koersdocument

Een eerstvolgende stap in vervolg op de startnotitie is het vaststellen van dit koersdocument door Provinciale Staten. Het koersdocument vormt de inhoudelijke afbakening van de revisie. Hiermee bepalen de Staten welke inhoud uit de bouwstenen en actualisaties worden meegenomen en welke nog om een nadere uitwerking vragen. Dit resulteert in een agenda met nader uit te werken onderwerpen. Het voornemen is om het koersdocument gelijktijdig vast te laten stellen met de Notitie Reikwijdte en Detail (NRD Plan-MER).

De ingrediënten voor het koersdocument worden ontleend aan:

- de uitwerking van drie bouwstenen;
- beleidsactualisaties;
- de oogst op basis van de Revisie op Reis.

Revisie op Reis

Ter voorbereiding op het koersdocument is een reis door de provincie gemaakt. Tijdens drie weken is op verschillende locaties binnen de provincie gericht, maar zo breed mogelijk, informatie opgehaald om de omgevingsvisie aan te scherpen en te actualiseren.

De drie weken hadden ieder een eigen thema met een aantal beleidsterreinen: omgevingsvisie-thema's in het buitengebied, op gebied van de economische structuur en het versterken van ruimtelijke kwaliteit en identiteit. Gedurende vier dagen in de betreffende week hebben deskundigen, belanghebbenden en beslissers, deels op uitnodiging en deels via inloop, meegepraat en -gedacht over het desbetreffende thema en sectoren. Ter afsluiting van iedere week vond een 'diner pensant' plaats met stakeholders en bestuurders. We hebben tijdens onze reisweken circa 250 betrokkenen gesproken.

Voor de betreffende sectoren zijn relevante ontwikkelingen in kaart gebracht waarmee een beeld ontstaat van de opgaven op het betreffende beleidsterrein. Door vervolgens de opgaven af te zetten tegen bestaand beleid wordt duidelijk of er aanvullend dan wel nieuw beleid gewenst is. De resultaten zijn verwerkt in de beleidsactualisaties. Deze resultaten zijn per week weergegeven in bijlage 2.

1.3 Verandering van de omgevingsvisie als document

We voeren met deze revisie twee wijzigingen door, die er in resulteren dat de huidige omgevingsvisie er als document anders uit gaat zien.

Digitalisering

Bij het vormgeven van deze revisie omgevingsvisie streven we -voortuitlopend op de nieuwe Omgevingswet- naar het creëren van een elektronisch bestand dat bij vaststelling zal voldoen aan de nieuwe wetgeving. We zetten hiermee de digitaliseringsslag verder door die bij de actualisatie in 2014 is ingezet. Dit ten behoeve van een toekomstbestendige omgevingsvisie. Er zijn hiervoor landelijk standaard normen vastgelegd, die de leesbaarheid, bruikbaarheid en de samenwerking tussen overheidsorganen bevorderen. De gereviseerde omgevingsvisie wordt digitaal aangeboden met als uitgangspunt dat de gebruiker met één klik op de knop weet welke regels er binnen een bepaald gebied van kracht zijn. Voor deze digitaliseringsslag wordt de omgevingsvisie objectgericht gemaakt. Dit betekent dat er een sterkere wisselwerking is tussen beleidsteksten en geografische aanduidingen (kaarten). Er kan nog wel een print worden gemaakt van de beleidsteksten, maar de geldende versie van de omgevingsvisie staat op www.ruimtelijkeplannen.nl

Vertaling van omgevingsvisie in programma's en verordening

Zoals omschreven in de startnotie zijn de hoofdlijnen van beleid beschreven in de omgevingsvisie zelf: een samenhangend strategisch plan voor de fysieke leefomgeving. De uitvoering van de omgevingsvisie vindt onder de toekomstige omgevingswet plaats via programma's en de provinciale verordening (POV). (Uitvoerings)programma's zijn sectoraal of gebiedsgericht beleid ter uitvoering van de omgevingsvisie. De juridische doorvertaling vindt plaats in de verordening: gebiedsdekkende, algemene regels voor de fysieke leefomgeving.

De drie instrumenten (omgevingsvisie, uitvoeringsprogramma en verordening) vormen samen het provinciaal omgevingsbeleid en vragen elk om passende inhoud en bijpassend abstractieniveau. We nemen dit in de revisie mee bij het vertalen van de beleidsteksten uit de huidige omgevingsvisie in de nieuwe omgevingsvisie. Dit betekent dat een deel van de huidige beleidsteksten over realisatie van beleidsambities in uitvoeringsprogramma's komt. Ook zijn er een aantal bestaande provinciale programma's die functioneren als uitvoeringsprogramma van de omgevingsvisie. Zoals het programma Natuurlijk Platteland (realisatie van natuurdoelen) en het integraal verkeer- en vervoersplan (realisatie mobiliteit). Deze stap zorgt voor een 'indikking' van de huidige omgevingsvisie.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 komen de koerswijzingen als gevolg van de verdiepingen in de bouwstenen en de beleidsactualisaties aan de orde. De agenda waarmee we verder gaan in het proces van de revisie volgt in het afrondend hoofdstuk 3.

2 Inhoud voor de revisie

De inhoud van de revisie van de omgevingsvisie komt tot stand in bouwstenen en beleids-actualisaties. In de bouwstenen zijn inventarisaties gemaakt en verkenningen gedaan naar de opgaven voor duurzame en toekomstbestendige steden, productie van hernieuwbare energie en de verbetering van de attractiewaarde van Drenthe voor de vrijetijdseconomie. In dit koersdocument worden de uitkomsten van de bouwstenen gepresenteerd als voorgestelde wijzigingen van het beleid. De uiteindelijke uitwerking volgt in de omgevingsvisie. De onderliggende rapporten zijn te raadplegen op de provinciale website.

2.1 Bouwstenen

2.1.1 Sterke steden

Samen met de gemeenten Hoogeveen, Emmen, Meppel en Assen is gekeken naar kansen voor duurzame en toekomstbestendige steden in Drenthe met een eigen identiteit en functie voor het omliggende platteland. De centrale vraag voor de omgevingsvisie luidt: Welke rol vervullen de steden Hoogeveen, Emmen, Meppel en Assen voor hun omliggend gebied en voor de provincie? De basis van deze rol ligt in het profiel (DNA) en de opgaven en kansen die spelen in de betreffende steden.

Specifieker zijn de vragen:

- Wat is de relatie tussen stad en platteland?
- Wat is het unieke stedelijke profiel of DNA van de verschillende steden?
- Welke opgaven spelen er in de steden en wat kan de provincie hierin betekenen?

Inventarisatie

De stad komt steeds centraler te staan in de samenleving. Gelijktijdig heeft de financiële crisis effecten op de stedelijke ontwikkeling (stagnerende groei door vastgoedcrisis) en het retail-landschap (o.a. verschuiving naar internet en leegstand). De stedelijke kansen én de stedelijke problemen geven aanleiding voor een herdefiniëring van de bovenlokale rol van de steden. Daarbij staan de vier genoemde steden centraal.

Ontwikkelingen

We voorzien in de nabije toekomst een grotere rol van de steden in het aanbod van voorzieningen, retail en (stedelijke) cultuur. Hierdoor gaan de steden nog meer als knooppunten in de regio fungeren. Aandacht moet daarbij ook uitgaan naar de fysieke bereikbaarheid van de stad en het verknopen van provinciale en stedelijke netwerken. Vanwege concentratie van werkgelegenheid voor onderwijsinstellingen, maatschappelijke en culturele voorzieningen, winkelcentra en evenementen zijn de steden van grote betekenis voor het leefklimaat in Drenthe. Aantrekkelijke steden zijn niet alleen belangrijk voor de inwoners van de steden, maar ook voor het platteland en zijn een randvoorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor bedrijven.

Opgaven

De steden Hoogeveen, Emmen, Meppel en Assen zijn verschillend: ze hebben hun eigen rol en positie voor het omliggend gebied en in de provincie en hebben ook hun eigen opgaven. Alle vier steden zijn momenteel bezig met een binnenstedelijke transformatie, waarin leegstand van

retailvastgoed aanleiding is voor een verandering naar een multifunctioneel toekomstbestendig flexibel en beleefbaar stadscentrum. Hierin worden de aspecten van klimaatadaptatie, zoals waterberging of hittestress meegenomen. Daarnaast speelt in alle steden energietransitie: zowel besparing door aanpassingen aan de woningvoorraad en zoeken naar ruimte voor hernieuwbare energiebronnen. Voor elke Drentse stad is maatwerk nodig met aandacht voor identiteit, karakter, regionale oriëntatie en de functie voor het omliggend gebied voor het vinden van oplossingen voor de opgaven die spelen. Het is van belang om in het provinciale beleid aan te sluiten op de individuele stedelijke identiteit, opgaven en aanpak.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

In de bouwsteen zijn per stad de opgaven en kansen geïnventariseerd die bijdragen aan het versterken van de steden als schakels in een regionaal netwerk met aantrekkelijke stadscentra. Met deze inventarisatie van individuele opgaven en kansen vanuit het stedelijk profiel (DNA), concretiseren wij in de volgende fase het huidig beleid om de robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden verder te versterken vanuit hun rol als drager voor voorzieningen, als knooppunten in mobiliteitsnetwerken en concentratie van werkgelegenheid.

2.1.2 Energielandschappen

De productie, opslag en transport van hernieuwbare energie heeft in tegenstelling tot die van fossiele energie een andere en grotere ruimtevraag. Enerzijds vinden we het belangrijk om de energietransitie te versnellen en zo een bijdrage te leveren aan het klimaatvraagstuk, anderzijds willen we de nieuwe ruimtevraag inpassen in de dynamiek van het afwegen van alle belangen. Hierbij beseffen we ons dat de samenleving voldoende achter de consequenties van de energietransitie moet staan om deze opgave te realiseren. De vraag is hoe we de noodzakelijke hoeveelheid hernieuwbare energie in de periode tot 2030 een geaccepteerde plek gaan bieden in onze Drentse leefomgeving.

Inventarisatie

Om deze vraag te beantwoorden zijn verkenningen uitgevoerd naar de energieopgave tot 2030 met een doorkijk naar 2050, ruimtelijke mogelijkheden voor energieproductie en de ambities en initiatieven van de Drentse gemeenten.

Er zijn scenario's gemaakt om in 2050 energieneutraal te zijn. Hier is een bandbreedte uit edestilleerd voor de benodigde energieproductie in 2030. Op grond van deze productieambitie voor 2030 zijn energiemixen samengesteld die hierin kunnen voorzien. Op basis van kengetallen voor de verschillende energietechnieken is gekeken naar de ruimtevraag die bij een dergelijke ambitie hoort. Er is een Drentse variant van een Energie transitie model (ETM) gemaakt dat leidraad was voor interviews met experts op de thema's energie, ruimte en samenleving. Daarnaast zijn gesprekken gevoerd met alle Drentse gemeenten over ambities en initiatieven voor de energietransitie in relatie tot energielandschappen.

Ontwikkelingen

De slagingskans van grote ontwikkelingen is steeds meer evenredig aan de mate waarin deze ontwikkelingen 'van de samenleving zelf' zijn. De tijd van 'van boven' opgelegde ontwikkelingen is voorbij. De Drentse overheden hebben samen een doelstelling onderschreven om in 2050 energieneutraal te zijn. Dit wil dus zeggen dat vanaf 2050 in Drenthe jaarlijks evenveel hernieuwbare energie wordt geproduceerd als er wordt verbruikt.

Opgaven

Drenthe wil in 2050 energieneutraal zijn. Dat is een grote en belangrijke opgave, die alleen haalbaar is wanneer alle energiegebruikers in de provincie hun steentje bijdragen. De inschatting is dat in Drenthe in het jaar 2020 in de drie sectoren gebouwen (woningen, kantoren en overige), industrie en landbouw en verkeer en vervoer (personenvervoer en transport), ongeveer 56 Petajoule (PJ) energie wordt gebruikt.

Om op koers te liggen is voor het jaar 2030 (de planhorizon van de omgevingsvisie) als tussen-doel geformuleerd om 40% van het energiegebruik hernieuwbaar te produceren. Naar verwachting is dit ongeveer 20 PJ hernieuwbare energie. We gaan er hierbij vanuit dat de huidige plannen worden gerealiseerd, zodat er rond 2020 ongeveer 10 PJ hernieuwbare energie wordt geproduceerd. Dit is inclusief de afspraak over 285,5 MW windenergie. Het is van provinciaal belang dat in Drenthe voldoende hernieuwbare energie wordt geproduceerd. Met het oog op de samenstelling van de Drentse energievraag streven we er naar dat de geproduceerde energie bestaat uit een evenwichtig samengestelde mix, bestaande uit zon en wind, biomassa en bodem-energie. We zien in de periode tot 2030 vooral kansen in gebouwen en industrie. We hebben niet de ambitie om een energie-wingewest te worden. We pleiten voor provinciale regie op de energietransitie zodat we samen met de gemeenten, met oog voor de ruimte en de Drentse samenleving, de benodigde stappen kunnen zetten.

Wijzigingen omgevingsvisie

Het is van provinciaal belang binnen Drenthe te borgen dat er voldoende ruimte wordt geboden aan initiatieven voor energieproductie. Dit wil niet zeggen dat alle initiatieven zonder meer gerealiseerd kunnen worden. Het uitgangspunt uit de bestaande omgevingsvisie om 'Ja mits'-beleid te hanteren, nemen we over voor het energiebeleid. Grote en kleine initiatieven kunnen in principe op elke locatie gerealiseerd worden, mits ruimtelijk ingepast en maatschappelijk geaccepteerd.

Voor het maatschappelijke proces voert de gemeente in principe de regie. Indien gewenst of noodzakelijk zal de provincie de gemeenten hierbij faciliteren, bijvoorbeeld bij grootschalige initiatieven voor energieproductie, opslag of transport. We zien een ontwerpbenadering als een goede manier om bij de inpassing van hernieuwbare energie, in samenhang met andere belangen in het gebied, te komen tot maatschappelijk gedragen oplossingen.

Gemeenten formuleren zelf beleid en geven lokaal kleur aan de manier waarop er wordt gewerkt aan de versnelling van de energietransitie. We gaan in afstemming met gemeenten regelen dat de gezamenlijke Drentse overheden deze verantwoordelijkheid nemen.

We trekken samen als Drentse overheden op om het tussendoel in 2030 te realiseren. Daarvoor maken we afspraken en doen we aan monitoring. Het aspect maatschappelijke betrokkenheid in relatie tot hernieuwbare energie en de energietransitie zal verder worden ontwikkeld. Overheden realiseren geen hernieuwbare energie en zullen naast het instrument regelgeving ook moeten inzetten op het stimuleren van initiatieven en innovaties. Kennis en inzicht in systemen en mechanismen zijn nodig voor de goede processen. De kansen voor productietechnieken zoals geothermie en biomassa zullen verder gebracht moeten worden. Tevens zullen opslag en transport van hernieuwbare energie, aandacht en samenwerking vereisen.

2.1.3 Vrijetijdseconomie

Drenthe is dé fiets- en vrijetijdsprovincie van Nederland en dat willen we blijven. De sector zorgt voor extra banen, bestedingen en een vitale provincie en de vrijetijdssector is daarom een belangrijke pijler van de Drentse economie.

Inventarisatie

We zetten met het programma vrijetijdseconomie en fietsen in op het genereren van meer bezoekers, bestedingen en banen in de Drentse vrijetijdseconomie. Zo draagt de vrijetijdseconomie bij aan een vitale provincie en een nog aantrekkelijker woonomgeving. De bestedingen in deze sector waren in 2015 ruim 1 miljard euro en ruim 14.000 banen zijn direct verbonden met vrijetijdseconomie. Dat is 1 op de 9 banen in Drenthe. Samen met de gemeenten en ondernemers is in de bouwsteen vrijetijdseconomie verkend welke ontwikkelingen, kansen en bedreigingen voor de vrijetijdseconomie ruimtelijke impact hebben en een vertaling moeten krijgen in de revisie van de omgevingsvisie. Onder andere is een onderzoek gedaan naar de vitaliteit van de vakantieparken met bungalowwoningen en grotere campings (meer dan 40 plaatsen).

Ontwikkelingen

Onze ambitie voor de vrijetijdseconomie in 2020 is:

- We zetten in op zo'n 100 miljoen euro aan extra bestedingen;
- Extra bestedingen leiden tot een structurele impuls voor de werkgelegenheid: 1500 extra banen er bij;
- Een aantrekkelijker woonomgeving voor de eigen bevolking met betere fiets- en wandelvoorzieningen en een kwalitatief beter aanbod in het toeristisch bedrijfsleven.

Deze ambitie kunnen we alleen realiseren door gericht te investeren en in nauwe samenwerking met gemeenten en de sector. De planhorizon voor de revisie omgevingsvisie is 2030. Voor deze termijn zijn (nog) geen concrete ambities uitgewerkt, maar ook op langere termijn willen we de groei van de Drentse vrijetijdseconomie versterken en ruimte bieden voor ontwikkeling.

Het kunnen beleven en benutten van natuur en landschap is van groot belang voor de vrijetijdseconomie. Het is van belang om natuur en landschap maximaal toegankelijk te houden of te maken vanuit de belangrijkste herkomstgebieden: steden, grotere dorpen en concentraties van verblijfsrecreatie.

Opgaven

Een aantrekkelijk en vitaal aanbod in de verblijfsrecreatie is van groot belang voor behoud en groei van banen en bestedingen in de vrijetijdseconomie. In 2015 genereerde de verblijfssector 4200 banen. De verblijfs gasten besteedden € 345 miljoen. Daarvan kwam € 280 miljoen voor rekening van kampeerterrains en bungalowwoningen. Voor de verblijfsrecreatiesector geldt dat het aanbod van overnachtingsmogelijkheden in Drenthe deels niet is meegegroeid met de veranderende vraag uit de markt. Naast dit kwalitatieve aspect is er in zekere zin ook sprake van verblijfsrecreatieterreinen die al lang niet meer vitaal zijn en inmiddels een niet-recreatief gebruik kennen.

Door planologische beperkingen (bijvoorbeeld vanuit wetgeving voor natuur en milieu) en vanwege herstructureringsopgaven met een onrendabele top wordt de mismatch niet automatisch in de markt van vraag en aanbod opgelost. Mede als gevolg daarvan kunnen Drentse campings en vakantieparken onvoldoende inspelen op de veranderingen in vraag en aanbod. En dat zal de sector zelf moeten doen om blijvend tevreden gasten aan te trekken in een dynamische markt, met een gezonde economische basis en vertrouwen bij de financiers (banken etc.).

Om de vitaliteit van de verblijfsrecreatiesector in kaart te brengen is een vitaliteitsonderzoek uitgevoerd in opdracht van provincie en Recreatieschap Drenthe onder ruim 200 verblijfsrecreatiebedrijven. Uit de voorlopige resultaten van het onderzoek blijkt dat er sprake is van een brede, complexe revitaliseringsopgave. De aard van de opgave is economisch, ruimtelijk,

volkshuisvestelijk, woon en leefomgeving, veiligheid, infrastructuur en sociaal-maatschappelijk. De opgave heeft een sterke relatie met de kwaliteit van woon- en leefomgeving, (sociale) veiligheid en infrastructuur.

Voor een vitale verblijfsrecreatiesector zien we twee hoofdogaven:

- Ontwikkelingsruimte bieden voor toekomstbedrijven: ruimte voor aanpassing huidig aanbod (meer luxe segment) en ruimte (fysiek) voor uitbreiding van bestaande goed lopende recreatiebedrijven. Gezien de ligging van veel verblijfsrecreatiebedrijven in de nabijheid van natuur (binnen en buiten Natuur Netwerk Nederland) willen we breed kijken naar oplossingsrichtingen bij conflicterende ruimtelijke belangen zoals bieden van regelruimte, inzet van grondbeleid (bijvoorbeeld herverkavelen, bedrijfsverplaatsingen) of aanpassing Natuurnetwerk Nederland (NNN).
- Sanering en transformering van terreinen die niet langer vitaal zijn. Voor deze terreinen geven we ruimte aan functieverandering. Deze inspanning levert weliswaar geen rechtstreekse bijdrage aan de ambitie om de bestedingen in de vrijetijdsector te vergroten, maar draagt wel bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en biedt (op enkele locaties) oplossingen voor sociaal maatschappelijke problematiek.

Voor een vitale sector moet op beide trajecten worden ingezet en daarvoor zal planologisch ruimte moeten worden geboden of bestaande planologische ruimte optimaal worden benut.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

Voor de revitalisering van de verblijfsrecreatie is een langjarige programmatische aanpak en maatwerk nodig. Voor deze opgave zijn weliswaar primair de bedrijven en eigenaren aan zet, maar gezien de aard, complexiteit en omvang van de opgave is betrokkenheid en inzet van gemeenten en provincie vanuit meerdere domeinen geboden (vrijetijdseconomie, maar ook wonen/volkshuisvesting, milieu en leefomgeving, infrastructuur, natuur en openbare orde/veiligheid). Aandachtspunten hierbij zijn:

- We willen proactief ontwikkelruimte bieden aan de sector;
- Helderheid over provinciale ruimtelijke gidsprincipes voor herontwikkeling en transformatie van verblijfsrecreatie aan het begin van het proces. Hiermee voorkomen we dat partijen gedurende het proces van transformatie of herstructurering voor verrassingen komen te staan. Gelet op de herontwikkeling van verblijfsrecreatie hanteren we het 'ja mits'-principe en werken we de ruimtelijke kaders in de omgevingsvisie nader uit. Voor de functie wonen op recreatieparken (permanente bewoning) blijven we het 'nee tenzij'-principe hanteren. Hiervoor werken we ook kaders uit in de omgevingsvisie. Op basis van een goed plan zijn we bereid om maatwerk op parkniveau te leveren.

We hebben een faciliterende rol in het creëren en/of behouden van maximale toegankelijkheid van natuur en landschap, binnen de balans van beleven, benutten en beschermen voor de inwoners van Drenthe en bezoekers. Daarbij ligt de prioriteit vanuit de vrijetijdsector bij de natuur rond de steden, grote dorpen en concentraties van verblijfsrecreatie. Indien gemeenten dan wel ondernemers in deze gebieden tegen problemen of beperkingen aanlopen, zetten we ons actief in om met partijen te zoeken naar oplossingen. We stimuleren terreinbeherende organisaties om rond concentraties van verblijfsrecreatie en bewoningskernen te komen tot een naar verhouding intensievere inrichting en beheer voor recreatief medegebruik van natuurterreinen.

Verder investeren we in de toeristische infrastructuur en routenetwerken (voor fietsen en wandelen) waarmee de Drentse natuur toegankelijk blijft of toegankelijker wordt. We bieden

ontwikkelruimte aan de huidige locaties voor dagrecreatie en aan nieuw te ontwikkelen locaties. We ontwikkelen een actief uitnodigend rode loper beleid voor nieuwe dagattracties op daarvoor geschikte locaties zoals bij het TT-circuit. Voor bestaande en nieuwe locaties voor dagrecreatie dragen we – samen met het Rijk en gemeenten – zorg voor een toekomstbestendige infrastructuur gericht op het verwerken van de bezoekersstromen.

2.2 Beleidsactualisaties

In de beleidsactualisaties worden per beleidsthema het huidige beleid omgevingsvisie 2014 (provinciaal belang), voorgestelde beleidswijzigingen en de interacties met andere beleidsthema's gegeven. Deze interacties zijn van belang voor de uitwerking van de visie in een digitaal document met samenhang tussen beleidsteksten en kaarten.

2.2.1 Ruimtelijke kwaliteit en kernwaarde bedrijvigheid

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

We willen de ruimtelijke identiteit van Drenthe versterken en ontwikkelingen stimuleren die een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van Drenthe. De kernkwaliteiten en kernwaarde bedrijvigheid zijn uitgewerkt in indicatoren:

- Landschap is vertaald naar diversiteit en gaafheid van landschapstypen.
- Oorspronkelijkheid hebben we concreet gemaakt in de kernkwaliteiten cultuurhistorische, archeologische en aardkundige waarden.
- Veiligheid staat voor sociale -, externe - en verkeersveiligheid. Rust is vertaald in stilte en duisternis. De graadmeter voor natuur is de biodiversiteit.
- De kernkwaliteiten noaberschap, menselijke maat en kleinschaligheid zijn lastig ruimtelijk te duiden, maar zijn meegenomen in de begrippen 'leefbaarheid' en 'passend bij Drenthe'.
- Bedrijvigheid is vertaald in ontwikkelingen die positief zijn voor de werkgelegenheid en behoud/vestiging van bedrijven en instellingen.

Ruimtelijke kwaliteit zit voor ons in het waarderen en waar mogelijk versterken van de kernkwaliteiten, in het zorgvuldig gebruikmaken van de ruimte en in het waarborgen van de kwaliteit van het milieu en de leefomgeving. Door de kernwaarde bedrijvigheid is een afweging tussen de waardering van de kernkwaliteiten en de economische ontwikkeling mogelijk.

Ontwikkelingen

- Ons landschap is rijk aan herinneringen aan vroegere bewoning, kent karakteristieke bebouwingspatronen en heeft hoge natuurwaarden. In Drenthe kan nog steeds openheid, rust, ruimte en duisternis worden ervaren. En het verschil tussen stad en land is duidelijk. Deze kernkwaliteiten worden in Nederland steeds zeldzamer en worden door onze samenleving steeds meer gewaardeerd.
- De kracht van de kernkwaliteiten zit in de beleving van de Drentse ruimtelijke identiteit. We zoeken naar een aanpak waarbij de kernkwaliteiten een nadrukkelijke rol spelen bij ruimtelijke ontwikkelingen in onze provincie. Het accent ligt daarbij op de mogelijkheden, niet op onmogelijkheden.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

In het huidige beleid is landschap als provinciaal belang gedefinieerd in de vorm van een kernkwaliteit. De betekenis van landschap strekt verder dan alleen een sectoraal belang: landschap is betekenisvol als verbindende schakel tussen verleden, heden en toekomst: enerzijds

tussen de ambitie tot veranderingen en de wens om de eigenheid, anderzijds het karakter en de verbondenheid met het gebied te waarderen en te ontwikkelen.

Gestreefd wordt naar een aanpak waarbij de kernkwaliteiten in hun onderlinge samenhang inspiratie bieden in het ontwerpproces van ruimtelijk-economische ontwikkelingen.

Interactie met ander beleid

- De verschillende kernkwaliteiten zijn voor hun inhoudelijke beschrijving onlosmakelijk verbonden met hun individuele beleidsterreinen, zo zijn cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden onderdeel van oorspronkelijkheid; aardkundige waarden is ook verbonden met bodembeleid.
- De cultuurhistorische identiteit van Drenthe in het ‘strategisch narratief’ biedt aanknopingspunten voor een bredere beschrijving van de Drentse identiteit.
- De kernkwaliteit natuur is onderdeel van beleid voor natuur en rust en duisternis zijn onderdeel van milieuaspecten.
- De kernwaarde bedrijvigheid is inhoudelijk verbonden met economie.
- De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe, zoals uitgewerkt in kernkwaliteiten, is ook een economische vestigingsplaatsfactor en één van de redenen voor toeristen onze provincie te bezoeken. Daarmee zijn de kernkwaliteiten als geheel ook onlosmakelijk gekoppeld aan de vrijetijdseconomie.

2.2.2 Economische ontwikkeling en werkgelegenheid

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Het regionaal economisch vestigingsklimaat is van provinciaal belang. Om werkgelegenheid te behouden en te creëren streven we naar de ontwikkeling van een dynamische, vitale en zichzelf vernieuwende regionale economie. Een belangrijke voorwaarde daarvoor is het kunnen bieden van voldoende, gevarieerde, aantrekkelijke vestigingsmogelijkheden op regionale bedrijventerreinen en andere stedelijke werklocaties. Dit hangt nauw samen met het provinciaal belang dat stedelijke netwerken ‘robuust’ zijn voor toekomstbestendige ontwikkeling van mobiliteit, woon- en werklocaties, werkgelegenheid en voorzieningen. We bieden ruimte aan bedrijvigheid in de kleine kernen op het platteland. In elk geval voor aan het buitengebied gebonden bedrijvigheid en op basis van het VAB beleid (vrijkomende agrarische bebouwing) zien we kansen.

Economische ontwikkeling is uitgewerkt in een aantal specifieke provinciale belangen:

- Goed gespreid en gevarieerd aanbod van regionale werklocaties die aansluiten bij de vraag van ondernemingen om concurrentie tussen gemeenten te voorkomen;
- De mogelijkheden voor schaalvergroting voor landbouw en productie van energie door landbouw. Verder uitgewerkt in robuust landbouwsysteem;
- Het verbeteren en vernieuwen van het bestaande aanbod van verblijfs- en dagrecreatie en van de toeristisch-recreatieve infrastructuur;
- De ontwikkeling van radioastronomie en het voorkomen van verstoringen die daarmee samenhangen;
- Het in stand houden en toegankelijk maken van natuur en landschap met recreatieve infrastructuur (fietsen, wandelen, vaarrecreatie).

Bedrijvigheid is van provinciaal belang en ook benoemd als kernwaarde.

Ontwikkelingen

Grote vernieuwingen op gebieden als energie, circulaire economie, agrarische sector (gezonde voeding, schaalverandering), chemie (biobased) en werkgelegenheid (maakindustrie) zijn van invloed op landschap, leefbaarheid en werkgelegenheid.

Wijziging in de omgevingsvisie

- Op 6 juli 2016 is de Economische Koers Drenthe vastgesteld. In deze koers wordt ingezet op de programmalijnen concurrentiekracht, groene economie, vestigingsklimaat en arbeidsmarkt. Op basis van deze koers wordt het stedelijk netwerk Noord en Zuid Drenthe in de omgevingsvisie verfijnd in het robuust maken van de stedelijke netwerken Groningen-Assen, Meppel-Zwolle en vierkant-voor-werk regio Emmen, Coevorden, Hogeveen en Hardenberg.
- De visie voor vitaal platteland is uitgewerkt in de visie krimp en leefbaarheid.
- We verwerken de opbrengst van de bouwsteen sterke steden in robuuste stedelijke netwerken.
- We brengen de voorgestelde beleidswijzigingen op basis van de bouwsteen vrijetijdseconomie onder in economische ontwikkeling.

Interactie met ander beleid

- Robuuste stedelijke netwerken met bruisende steden kent gebiedsgericht beleid voor de regio's Groningen-Assen (Leek-Roden, TT en RSP), Zuid Drenthe (RSP Emmen, Coevorden, blueport Meppel en dryport Coevorden) en vitaal platteland (visie krimp en leefbaarheid).
- Concentreren van bedrijvigheid in de Drentse steden, als schakels binnen de stedelijke netwerken, heeft interactie met bereikbaarheid, zorgvuldig ruimtegebruik, aantrekkelijke woon- en werkmilieus en voorzieningen. Een aantal regionale werklocaties heeft de aanduiding energietransitiepark (ETP).
- Natuurinclusief ondernemen kan een bijdrage leveren aan de vergroening van sectoren.
- Ontwikkelen van innovatie en klimaatneutrale strategieën heeft relatie met beleid voor water en energie.
- Vitaal platteland kent een focus op landbouw en op het versterken en verbreden van niet-agrarische economische activiteiten (versterken leefbaarheid). Leefbaarheid is uitgewerkt in de visie leefbaarheid en krimp.
- Versterken van de vrijetijdseconomie heeft interactie met oorspronkelijkheid (zoals Geopark Hondsrug, UNESCO Veenhuizen en Frederiksoord), natuur (nationale parken) en wonen (permanente bewoning recreatiewoningen).
- Economie van het buitengebied: regeling voor herbesteding van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) heeft interactie met landbouw.
- Belang van digitale revolutie en digitale bereikbaarheid voor economie platteland.

2.2.3 Wonen

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Wij streven naar aantrekkelijke, gevarieerde en leefbare woonmilieus die voorzien in de woonvraag.

Bovenlokale afstemming is nodig om vraag en aanbod op de woningmarkt in balans te houden en om doorstroming op gang te brengen. Het maken van bovenlokale afspraken hierover is van provinciaal belang. Gemeenten werken hun aandeel in het woonaanbod en de woonmilieus uit in de gemeentelijke structuurvisie of het woonplan. Zij houden daarbij rekening met de huidige kernenstructuur in de gemeente en de behoefte aan verschillende woonmilieus. Daarnaast

stimuleren wij de ontwikkeling van bijzondere woonmilieus en landgoederen. En er zijn randvoorwaarden opgesteld voor de legalisatie van permanente bewoning op recreatieparken.

Recent (voorjaar 2017) is in samenwerking met gemeenten en corporaties een beleidsactualisatie met betrekking tot wonen opgesteld: rollende voorraad. Gemeenten en corporaties zijn al druk bezig met maatregelen in de rollende voorraad (zie figuur 1). Bovenregionale afstemming wordt hierdoor steeds belangrijker. Samen met de gebiedspartners wil de provincie toewerken naar een vorm van Strategisch Voorraad Beleid (SVB) voor de gehele Drentse woningvoorraad (huur en koop). Niet om woningaantallen te contingeren maar juist om maatwerk, monitoring en regionale afstemming doorlopend structureel vorm te geven. Hiermee vragen we gemeenten niet enkel te kijken naar nieuwe ontwikkelingen, maar naar de samenhang in de gehele rollende voorraad.

Figuur 1 Rollende voorraad

In het SVB borgen provincie en gemeenten de bovenregionale afstemming – indien gewenst via een woningmarktregio – met aandacht voor de kwaliteit, kwantiteit, doelgroepen, leefbaarheid en locatie van haar woningvoorraad. Streven is om vraag en aanbod in balans te houden. Voor de exacte invulling hiervan zal de regionale situatie steeds leidend zijn en samen met gemeenten nader worden uitgewerkt. Op basis van het beeld van de gemeentelijke opgaven kunnen we gezamenlijk met gemeenten op zoek naar de noodzakelijke instrumenten (lobby, fondsvorming, experimenteren, monitoring, etc.) om de woningvoorraad aan te passen aan de toekomstige behoefte.

Ontwikkelingen

Demografische ontwikkelingen:

- Een ouder wordende bevolking met toenemende vraag naar levensloopbestendig wonen en zorgwonen;
- Daling van het aantal huishoudens in met name de buitengebieden, dit brengt met zich mee dat in kleine kernen en oudere stadswijken de leefbaarheid soms meer onder druk komt te staan;
- De verschillen tussen stad en platteland, zand en veen en gebieden met wel of geen krimp worden groter.

Vraag en aanbod:

- Passen niet altijd goed meer bij elkaar, wat leidt tot een vraag naar moderne woningen terwijl een deel van de oude voorraad leeg blijft staan of in kwaliteit afneemt. In sommige gebieden kunnen huishoudens niet doorstromen naar passende woningen terwijl in andere regio's sprake is van een overschot aan woningen en plancapaciteit. Het herstructureren van de bestaande voorraad – met waar nodig verdunning naast concentratie voor het in stand houden van voorzieningen – is daarom een centrale opgave om samen met gemeenten op te pakken. De Ladder voor Duurzame Verstedelijking blijft een afwegingskader bieden voor ruimtelijke ontwikkelingen.
- Wonen gaat in Drenthe steeds minder over kwantitatieve bouwproductie en steeds meer over de behoeften en woonwensen van huishoudens. Woonlasten, en dan met name energielasten, spelen hierin een belangrijke rol. Daarnaast zijn er bijzonder nieuwe hybride vormen van wonen en werken die kunnen zorgen voor een impuls in binnensteden en hergebruik van vrijkomende (agrarische) bebouwing.
- Naast deze bijzondere woonvormen kunnen natuurontwikkeling en energielandschappen kansen bieden voor de herstructurering van Vrijkomende Agrarische Bedrijven, afhechting van (rafel)randen tussen stadswijken en dorpen en het buitengebied. Bestaande provinciale regelingen zoals Ruimte voor Ruimte (RvR) en maatwerk voor permanente bewoning van vakantieparken blijven bestaan.

Wijziging in de omgevingsvisie

De in het voorjaar van 2017 uitgevoerde beleidsactualisatie met betrekking tot de rollende voorraad wordt opgenomen in de omgevingsvisie.

Interacties met ander beleid

- Bereikbaarheid van woongebieden en voorzieningen heeft interactie met het beleid voor OV-knooppunten en de visie krimp en leefbaarheid/nota sociaal beleid.
- Verbetering van de energieprestaties van de woningvoorraad heeft relatie met energiebeleid voor besparing.
- Verdeling van de woningbouwopgave door gemeenten op basis van gelaagde kernenstructuur/stedelijke ontwikkeling en in relatie tot het in stand houden van het voorzieningenniveau.
- Gelaagde kernenstructuur heeft relatie met zorgvuldig en duurzaam ruimtegebruik.
- De woningbouwopgave benutten voor de afronding van dorpsranden om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren.
- Herbesteding van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB-regeling).
- Ontwikkeling van nieuwe landgoederen (woonhuis met allure) heeft een relatie met natuur/bosclusteringbeleid.
- Ruimte-voor-ruimte regeling om de ruimtelijke kwaliteit in het landelijk gebied te verbeteren.
- Omzetting van permanente bewoning van recreatiewoningen naar wonen onttrekt woningen aan de recreatiemarkt (vrijtijdseconomie).

2.2.4 Mobiliteit

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Bereikbaarheid, zowel in de vorm van (zakelijk) personenvervoer als goederentransport, is een vestigingsvoorwaarde voor een ruimtelijk-economische ontwikkeling. Mobiliteit heeft ook een belangrijke economische en sociale functie: een goede bereikbaarheid van werkgelegenheid, onderwijs, sociale voorzieningen, zorgvoorzieningen, onderwijsvoorzieningen en recreatieve

voorzieningen draagt bij aan de ontplooiingsmogelijkheden van de inwoners van Drenthe. Daarbij streven we naar een optimale en veilige bereikbaarheid. Het huidige beleid is vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan. Samen met de (regionale) partners zetten we in op:

- Het verbeteren van verbindingen, locaties of voorzieningen in het regionale netwerk;
- Het verbeteren van het openbaar vervoer per spoor en/of over de weg;
- Het vervolmaken van het fietsnetwerk voor woon-werkverkeer;
- Stedelijke bereikbaarheid wordt gericht op mobiliteitsmanagement met een concentratie van wonen en werken in stedelijke gebieden. In de regio Groningen-Assen wordt gewerkt aan een regionaal netwerk van multimodale knooppunten, zogenaamde transferia;
- Bestaand hoogwaardig openbaar vervoer en basislijnen door bundeling worden versterkt;
- Het landelijk gebied blijft in hoofdzaak aangewezen op de auto, openbaar vervoer zal meer kleinschalig worden uitgevoerd door invoering van hubtaxi's naar de hubs;
- Het toeristisch-recreatieve netwerk gaat uit van kleinschalig openbaar vervoer en de fiets en is gericht op het beter onderling verbinden van de recreatieve 'hotspots';
- Duurzame mobiliteit in Drenthe wordt nagestreefd door inzet op het vergroten van het aandeel van het openbaar vervoer en van de fiets en tot 2025 gefaseerde invoering zero emission;
- Daarnaast stimuleren we een grotere toepassing van milieuvriendelijke vervoerswijzen en technologieën.

Ontwikkelingen

- (Ver)andere(nde) vervoersbehoeften: mobiliteit op maat (van bezit naar gebruik, van aanbod naar vraag);
- (Ver)ander(end) aanbod van voertuigen, mobiliteitsdiensten, -concepten en -systemen;
- Nieuwe brandstoffen (elektrificatie, groen gas en waterstof) en bijbehorende (energie)infrastructuur;
- De fiets is een volwaardig onderdeel van het mobiliteitsstelsel;
- Logistieke functie is in transitie als gevolg van technologische ontwikkeling. Doorontwikkeling logistiek leidt tot andere systemen, vervoersconcepten en knopen;
- Mobiliteit is in toenemende mate een oplossing in leefbaarheidsvraagstukken;
- Toegankelijkheid van bepaalde voorzieningen verschuift van fysieke naar digitale bereikbaarheid (breedband);
- Regionale netwerken worden steeds belangrijker voor economische ontwikkelingen: hoogwaardige fysieke en digitale externe verbinding is daarvoor van belang. Bijvoorbeeld: scharnierfunctie van Meppel (Zwolle), Assen (Groningen) Emmen/Coevorden (Twente), Friesland en Duitsland;
- Financierbaarheid en financieringsvorm van openbaar vervoer en infra verandert.

Wijziging in de omgevingsvisie

- Het beleid uit het verkeers- en vervoersplan wordt overgenomen in de omgevingsvisie;
- Fietsnota Drenthe Fiets Verder is een uitwerking van de ambities op het gebied van fiets(infrastructuur);
- We leggen een basisnet openbaar vervoer voor het gehele concessiegebied van het busvervoer in Groningen en Drenthe vast in de omgevingsvisie. Uitgangspunt is dat de OV-lijnen in het basisnet openbaar vervoer de komende tien jaar tussen 07:00-24:00 uur blijven rijden. Hierdoor wordt een basisbereikbaarheid met het openbaar vervoer in de provincies Drenthe en Groningen gewaarborgd.

Interactie met ander beleid

- Mobiliteit is een noodzakelijke voorwaarde voor sociaal- en ruimtelijk-economische ontwikkeling en interacteert daarmee met de verschillende bouwstenen;
- Bereikbaarheid is leidend in keuze van vestiging;
- Beleidsvelden creëren een mobiliteitsvraag of interacteren met de effecten van de fysieke verplaatsing van personen en/of goederen;
- Bestaande infrastructuur/vastgesteld basisnet mede sturend voor het RO-beleid;
- Bereikbaarheid en stedelijkheid: aansluiting van het provinciale/regionale systeem en het stedelijke systeem;
- Nieuwe brandstoffen hebben een relatie met het energiebeleid voor de opwekking, opslag en distributie van elektriciteit, groen gas en waterstof.

2.2.5 Duurzame energievoorziening en CO₂-reductie

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Onze ambitie is een betrouwbare en betaalbare energievoorziening met een beperkte uitstoot van broeikasgassen. Van provinciaal belang is het benutten van de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking en -distributie, onder andere door het bieden van voldoende mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkeling. We zetten in op het besparen van energie in de gebouwde omgeving en zorgvuldig gebruik van de ondergrond voor de energiewinning. De opslag van CO₂, groen gas en aardgas en de energie-infrastructureur zijn van provinciaal belang.

We stimuleren de productie van hernieuwbare energie met energietransitieparken. Voor bodem-, wind- en zonne-energie is, gelet op de impact op ons landschap, ruimtelijk beleid uitgewerkt. Voor bodemenergie zijn potenties in beeld gebracht. Voor windmolens is een zoekgebied aangewezen voor de realisatie van 285,5 MW voor 2020. Voor zonne-energie is een zonneladder als leidraad opgenomen.

Ontwikkelingen

- Nieuwe afspraken in klimaatakkoord Parijs 2016;
- Maatschappelijk debat over de impact van grootschalige energieproductie (wind en zon);
- Nieuwe brandstoffen voor mobiliteit.

Wijziging voor de omgevingsvisie

De huidige energiedoelstellingen tot 2040 zijn uitgewerkt in afspraken over CO₂-reductie en duurzame energieopwekking tot 2020 (afspraken Rijk-IPO over verdeling windenergie) en 2023 (energieakkoord). Op basis van de bouwsteen energielandschappen wordt een nieuwe doelstelling voor de periode 2020-2030 geformuleerd met een doorkijk naar 2050.

Interacties met ander beleid

- De ruimtevraag voor duurzame energieopwekking vraagt om een afwegingskader ten opzichte van de bestaande kernkwaliteiten;
- De aspecten van energiebesparing hebben veel relatie met de (huidige) gebouwde omgevingen en zijn daarin gekoppeld aan beleidsterreinen van wonen, stedelijke ontwikkeling en bedrijvigheid;
- Mobiliteit geeft in de nabije toekomst kansen voor energietransitie. Bijvoorbeeld door de opslag van energie in accu's van auto's.

2.2.6 Oorspronkelijkheid / cultuurbeleid / Geopark en werelderfgoed

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Cultuurhistorie, aardkundige waarden en archeologie zijn een uitwerking van de kernkwaliteit oorspronkelijkheid. We streven naar het behouden en waar mogelijk ontwikkelen van de kernkwaliteiten cultuurhistorie, archeologie en aardkundige waarden. Daarnaast streven we naar een bruisende provincie die uitdaagt tot bewegen en inspireert met culturele activiteiten. Sport- en cultuurparticipatie en de infrastructuur die hiervoor nodig is, zijn van provinciaal belang. Beleidsmatig maken wij een onderscheid in cultuurhistorie en archeologie: dit omdat de bescherming en omgang met deze twee beleidsvelden elk een andere aanpak vragen.

Cultuurhistorie

De cultuurhistorie in Drenthe omvat zowel het historisch (steden)bouwkundig erfgoed als het historisch landschappelijk erfgoed. Ons beleid ten aanzien van cultuurhistorie is beschreven in het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe. Twee doelstellingen staan hierin centraal. Ten eerste willen we de cultuurhistorie herkenbaar houden. Het provinciaal belang cultuurhistorie is vastgelegd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur. Ten tweede willen we de ruimtelijke identiteit versterken. We doen dat door ruimtelijke ontwikkelingen te sturen vanuit samenhangende cultuurhistorische kwaliteiten, met respect en durf. Daarin is ruimte voor inspiratie en eigen afwegingen van onze partners. Verpaupering en leegstand van monumentale en karakteristieke panden willen we voorkomen met herbestemming.

Archeologie

De inhoudelijke kaart archeologie geeft een overzicht van de archeologische waarden en verwachtingen die we van provinciaal belang achten. Deze Archeologische Hoofdstructuur laat de essentiële bouwstenen zien die nodig zijn om het verhaal van de regionale (prehistorische) bewoningsgeschiedenis te kunnen (blijven) vertellen, voor nu en voor toekomstige generaties. Onze doelstellingen voor archeologie zijn:

- Het in de bodem bewaren (behoud 'in situ') van waardevol archeologische erfgoed of – als dat niet mogelijk is – het opgraven en duurzaam veiligstellen (behoud 'ex situ') van het erfgoed in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis;
- Het op goede wijze uitvoeren van archeologisch onderzoek en meewegen van het aspect archeologie in het kader van ruimtelijke plannen;
- Het vergroten van het draagvlak voor het archeologisch erfgoed;
- Het ontsluiten van de 'archeologische verhalen van Drenthe';
- Bijdragen aan de versterking van de ruimtelijke kwaliteit en identiteit van Drenthe.

Aardkundige waarden

Aardkundige waarden die bijdragen aan het specifieke Drentse karakter willen we behouden en waar mogelijk herstellen. We willen de natuurlijke ontstaansgeschiedenis van het landschap herkenbaar houden als basis voor ruimtelijke kwaliteit, biodiversiteit en landschappelijke diversiteit. Daarnaast willen we de informatiewaarde van het bodemarchief behouden, als bron voor wetenschappelijk onderzoek. Voor de aardkundige waarden onderscheiden we drie beschermingsniveaus die verschillen in de mate van inzet van de provincie. Het hoge en gemiddelde beschermingsniveau zijn van provinciaal belang.

Cultuur

Cultuur is een kerntaak van de provincie, gebaseerd op wettelijke taken en passend binnen het ruimtelijk-economisch domein. Het beleid hiervoor is vastgelegd in de Cultuurnota 2013-2016,

die nadrukkelijk ingaat op de relatie van cultuur met ruimte, economie en maatschappelijke opgaven.

Hondsrug UNESCO Global Geopark

De Hondsrug is aangewezen als eerste UNESCO Global Geopark van Nederland. Deze status biedt kansen voor het behouden en ontwikkelen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden, voor toeristisch-recreatieve voorzieningen en voor netwerkvorming.

Werelderfgoed

Het is onze ambitie om de voormalige Koloniën van Weldadigheid, in Drenthe (Frederiksoord en Veenhuizen) en de koloniën in Overijssel (Ommerschans) en België (Wortel en Merksplan) op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst te krijgen. We willen het zeer bijzondere karakter van de koloniën in Frederiksoord en Veenhuizen in stand houden en ontsluiten. Hiervoor willen we investeren in de culturele en ruimtelijk-economische ontwikkelingen in deze gebieden. Het verleden is hierbij de inspiratiebron voor de toekomst. Voor de periode tot 2016 heeft de provincie haar doelen vastgelegd in het Programma Ontwikkeling Koloniën van Weldadigheid 2012-2016.

Ontwikkelingen

- De ontwikkelingen op het gebied van landbouw (schaalvergroting, vrijkomen agrarische bebouwing) en de omslag naar hernieuwbare energieopwekking, zullen het cultuurhistorische landschap sterk gaan beïnvloeden;
- Cultuur is een bepalend element in de beleving van een gebied. In toenemende mate is cultuur en oorspronkelijkheid bepalend voor identiteit;
- Cultuur kan een betere sociale binding bewerkstelligen.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

- We nemen het Cultuurhistorisch Kompas Drenthe (CHK) op in de omgevingsvisie; dit heeft geen inhoudelijke beleidswijziging. Het CHK is in 2014 gelijktijdig met de actualisatie als losstaand document vastgesteld;
- We voegen gebouwd erfgoed (provinciale monumenten) toe aan de omgevingsvisie. Dit is het gevolg van een wijziging in Rijkswetgeving: Monumentenwet is vervallen. Dit is deels ondergebracht in de Erfgoedwet (2016) en zal deels in de Omgevingswet ondergebracht worden. Dit vraagt ook verwijzing naar andere wetgeving bij de thema's archeologie en cultuurhistorie;
- We voegen de aardkundige monumenten toe die als uitwerking van bestaand beleid voor aardkundige waarden zijn aangewezen;
- We integreren de beleidsnota Waardevol Drenthe in de omgevingsvisie met een geactualiseerde kaart voor de kernkwaliteit aardkundige waarden;
- Werelderfgoed. De Koloniën van Weldadigheid in Nederland en België zijn in 2017 door Nederland voorgedragen als UNESCO werelderfgoed. Naar verwachting besluit het Werelderfgoedcomité hier over in 2018. De Koloniën van Weldadigheid in Drenthe zijn Frederiksoord-Wilhelminaord en Veenhuizen. UNESCO Werelderfgoed is cultureel en natuurlijk erfgoed dat onvervangbaar is, uniek, eigendom van de hele wereld, en zo belangrijk voor de wereldgemeenschap dat we het veilig aan de toekomstige generaties willen doorgeven. De Werelderfgoedconventie werkt met de bestaande regels van een land en brengt dus geen extra internationaal ruimtelijk regime met zich mee. Wel worden – met bestaande regelgeving van een land – de bijzondere waarden beschermd.

Interactie met ander beleid

- Het cultuurhistorisch kompas legt een relatie tussen cultuur en landschap, archeologie, energielandschappen, landbouw, natuur, vrijetijdseconomie en stedelijke ontwikkeling. Door verschillende ruimtelijk-functionele ontwikkelingen goed in te passen en daarbij te zoeken naar mogelijkheden voor het toevoegen van ruimtelijke kwaliteit – bijvoorbeeld door het herkenbaar houden en maken van de kernkwaliteit ‘oorspronkelijkheid’ wordt tevens bijgedragen aan de aantrekkelijkheid en toegankelijkheid van het Drentse landschap. En daarmee aan het vestigingsklimaat en de vrijetijdseconomie;
- In UNESCO global Geopark Hondsrug wordt een relatie gelegd tussen aardkundige waarden, archeologie, natuur, landschap, cultuurhistorie en vrijetijdseconomie;
- Aardkundige waarden hebben een meerwaarde voor vrijetijdseconomie;
- Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid leggen een relatie tussen landschap, cultuurhistorie en vrijetijdseconomie.

2.2.7 Milieu- en leefomgevingskwaliteit

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Wij streven naar een gezonde en veilige leefomgeving voor mens, plant en dier. We willen dat in Drenthe minimaal aan de wettelijke milieunormen wordt voldaan. Hiertoe is beleid uitgewerkt voor vestiging van milieuhinderlijke bedrijvigheid, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit, verkeerslawaai, industrielawaai, geluidssportcentra, waterveiligheid en externe veiligheid. Diverse wettelijke taken en verantwoordelijkheden zijn bij de provincie neergelegd. De taken zijn gericht op het beschermen van de kwaliteit van lucht, water en bodem, toepassen van geluidszoneringen en het verbeteren van verkeersveiligheid, waterveiligheid en externe veiligheid. Deze taken zijn van provinciaal belang.

Ontwikkelingen

De samenvoeging van bestaande wet- en regelgeving voor de ruimtelijke leefomgeving in één Omgevingswet, leidt mogelijk tot aanpassingen van beleid voor milieu- en leefomgevingskwaliteit in provinciale omgevingsvisies.

Wijzigingen voor omgevingsvisie

Volgens de planning van het ministerie van Infrastructuur en Milieu zal de Omgevingswet in juli 2019 in werking treden. De revisie van de omgevingsvisie kent een afwijkende planning. We volgen de ontwikkelingen van de Omgevingswet en spelen waar nodig in op aanpassingen van de omgevingsvisie als gevolg van de Omgevingswet.

Interactie met ander beleid

- De toepassing van milieuzonering voor de vestiging van milieuhinderlijke bedrijven heeft interactie met de vestigingsmogelijkheden op regionale werklocaties;
- Milieuvergunningverlening voor grote industriële inrichtingen en bedrijven die afvalstoffen verwerken hebben interactie met ambities voor groene economie en vestigingsklimaat/werklocaties;
- Inpassing milieuhinderlijke bedrijven op regionale werklocaties heeft relatie met economisch vestigingsklimaat (11 regionale bedrijventerreinen aangewezen);
- Monitoring luchtkwaliteit en geurhinder hebben relatie met landbouw en industrie als producenten van geurhinder;
- Bodemkwaliteit en sanering hebben relatie met waterkwaliteit en ontwikkeling van steden (sanering spoedlocaties), aardkundige waarden, energiewinning en tijdelijke opslag;

- Verkeerslawaaï heeft interactie met bereikbaarheid: provinciale wegen en luchthavens Groningen-Airport Eelde/Hoogeveen en heliport Emmercompasuum;
- Industrielawaaï heeft relatie met het economisch vestigingsklimaat;
- Geluidsportcentra heeft interactie met ontwikkeling van het TT-gebied;
- Externe veiligheid heeft interactie met energieopwekking en distributie/opslag.

2.2.8 Bodem en ondergrond

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Ons belang is dat de bodem en ondergrond op een duurzame wijze worden beheerd en gebruikt, zodat deze ook voor toekomstige generaties optimaal kan worden benut. De bodem heeft diverse waardevolle functies voor activiteiten die kunnen plaatsvinden: draagkracht, productie, regulatie en informatie. We willen voorkomen dat deze functies elkaar in de weg gaan zitten en/of er geen goede afstemming is tussen de verschillende functies, zodat ze elkaar verdragen of mogelijk versterken.

Bodembeleid

De provincie wil samen met eigenaren en gebruikers de bodem en de ondergrond op een duurzame wijze beheren en gebruiken, hierbij rekening houdend met fysische, chemische en biologische eigenschappen, zodat de bodem ook voor toekomstige generaties haar waarden en functies behoudt. Er is bodembeleid geformuleerd ten aanzien van bodemkwaliteit, bodemverontreinigingen, bodemarchief en functionele ontgroningen. Daarnaast is er beleid ten aanzien van het omgaan met de ondergrond en zandwinning geformuleerd. Het beleid voor het bodemarchief (aardkundige waarden) is geformuleerd onder de kernkwaliteit oorspronkelijkheid.

Bodemkwaliteit

De kwaliteit van de bodem wordt door drie eenheden bepaald: de fysische samenstelling, de chemische samenstelling en het aanwezige bodemleven. Deze hebben ook een relatie tot elkaar en bepalen de gebruiksmogelijkheden van de bodem. De grootste gebruiker van de bodem in onze provincie is de landbouwsector. Ons doel is dat de landbouw de bodem nog efficiënter en duurzamer gaat gebruiken. Dit draagt bij aan een blijvend kwalitatief goed productiemiddel voor de landbouw en aan diverse maatschappelijke doelen zoals bijvoorbeeld vastleggen van CO₂, bergen en filteren van water en toename van (bodem)biodiversiteit. Belangrijke bodemthema's binnen de landbouwsector zijn vooral bodemvruchtbaarheid, organische stof en ondergrondverdichting.

Bodemsanering

In de nota 'Werk maken van eigen bodem' zijn de beleidsregels vastgelegd die de provincie hanteert bij het uitvoeren van bodemsaneringen. De bodem wordt geschikt gemaakt voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is. De locaties met onaanvaardbare humane, ecologische en verspreidingsrisico's (spoedlocaties) in Drenthe zijn in 2020 gesaneerd en/of beheerst. De overige verontreinigingslocaties worden geschikt gemaakt voor het (gewenste) gebruik bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Functionele ontgroningen

Ontgroningen zijn vaak aan de orde bij landbouwverbetering, natuurontwikkeling, verveningen en ontgroningen in het kader van gemeentelijke uitbreidingsplannen. Vergunningen worden verleend op basis van het algemene beleidskader.

Structuurvisie Ondergrond 2.0

In de provinciale structuurvisie voor de ondergrond 2.0 (2013) is beleid opgenomen voor de winning van conventionele, onconventionele en duurzame energie, tijdelijke opslag van aardgas en (duurzame) energiedragers en permanente en tijdelijke opslag van stoffen. Bij de actualisatie van de omgevingsvisie in 2014 is voornamelijk verwezen naar de structuurvisie.

Zandwinning

In 2020 wordt op verantwoorde wijze zand gewonnen, zodat kan worden voldaan aan de behoefte aan oppervlaktedelfstoffen die nodig zijn voor een goede bouwgrondstoffenvoorziening in Drenthe en omliggende provincies. Bij de vergunningverlening hanteren wij een brede, integrale afweging met de doelstellingen van het provinciale omgevingsbeleid.

Ontwikkelingen

- Toenemende samenhang/integratie van het bodembeleid met het energie- en waterbeleid en het beleid voor de ondergrond;
- Het beleid ten aanzien van de ondergrond verschuift van ‘beschermen en conserveren’ naar het ‘duurzaam gebruik’ van de ondergrond. Hiermee kunnen kansen worden benut die de ondergrondse ruimte biedt. We willen het gebruik van de ondergrond structureren en optimaliseren in relatie tot de Drentse provinciale belangen, rekening houdend met het aanwezige krachtenveld;
- Het onder milieuhygiënische randvoorwaarden mogelijk maken van het toenemend gebruik van de bodem als gevolg van ruimtedruk. De ondergrond moet duurzaam kunnen worden gebruikt, maar wel met oog voor de kwetsbaarheid van het bodemsysteem. Denk aan energie uit de bodem en ondergrond, maar ook opslag in de ondergrond;
- De diepe ondergrond zal steeds meer worden ingezet voor het maatschappelijke doel in het kader van duurzame energie;
- Verdere decentralisatie van verantwoordelijkheden en uitvoering van het Rijk naar provincies, waterschappen en gemeenten. De verantwoordelijkheid voor de fysieke leefomgeving waaronder bodem komt bij de gemeente te liggen bij de inwerkingtreding van de Omgevingswet;
- Bodem als onderdeel binnen de biobased economy, waarbij er zorgen zijn over het wegnemen van allerlei reststromen uit de landbouw waardoor (extra) verlies op kan treden van organische stof (=bodemkwaliteit);
- Circulaire economie waarbij er juist aandacht is voor hergebruik van grond- en hulpstoffen en wordt gedacht in kortere en lokale ketens.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

- We nemen het beleid uit de vastgestelde bodemvisie 2012 op in de omgevingsvisie. Dit betreft een tekstuele wijziging en geen beleidsinhoudelijke wijziging;
- Het beleid voor de ondergrond is uitgewerkt en vastgesteld in de structuurvisie ondergrond. Sinds de actualisatie van de omgevingsvisie in 2014 verwijzen we voor het beleid over de ondergrond naar deze structuurvisie. In het kader van deze revisie nemen we de hoofdbeleidsuitspraken uit de structuurvisie ondergrond over in de omgevingsvisie. Daarnaast vinden op termijn enkele inhoudelijke wijzigingen plaats die later worden meegenomen in de omgevingsvisie, te weten:
  - Nadere uitwerking van beleid voor gaswinning kleine velden en de Motie fracken-vrij Drenthe (schaliegas);
  - Nadere uitwerking van strategische energieopslag in zoutkoepels.

Interacties met andere beleidsthema's

- Bodembeleid heeft relaties met archeologie, aardkundige waarden, water, landbouw, natuur;
- Functionele ontgrondingen en zandwinning hebben een relatie met natuur, water, landbouw, archeologie, aardkundige waarden en landschap;
- Beleid voor de ondergrond heeft relaties met archeologie, aardkundige waarden, water, landschap, natuur, energie.

2.2.9 Robuuste landbouw

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

In het landelijk gebied willen we voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden voor landbouw, recreatie, toerisme en andere niet-agrarische bedrijvigheid. Het regionaal economisch vestigingsklimaat is voor ons van provinciaal belang. De landbouw moet in de provincie voldoende mogelijkheden hebben voor schaalvergroting en voor de productie van energie. Ook dit is een provinciaal belang. De landbouw en de vrijetijdseconomie vallen onder de kernwaarde bedrijvigheid en spelen tevens een belangrijke rol bij het behouden en ontwikkelen van de kernkwaliteiten.

De Drentse agribusiness stellen we in staat haar positie op de Europese en wereldmarkt te versterken. Ook voor de landbouw streven we om die reden naar een robuust systeem. Dit doen we onder andere door gebieden aan te wijzen waar de landbouw de ruimte krijgt om zich te ontwikkelen, door innovatie in de landbouw te stimuleren en door minder beperkingen op te leggen. Op kaart 6 is het robuust landbouwsysteem weergegeven. In deze kaart is onderscheid gemaakt tussen landbouwgebied en landbouwgebied-plus, waarbij in de landbouwgebieden plus meer mogelijkheden worden geboden voor schaalvergroting en meer geïndustrialiseerde vormen van landbouw.

Meer ruimtelijke kwaliteit en snellere besluitvorming worden nagestreefd op basis van de 'boerderijen om trots op te zijn' benadering (Natuur en Milieu Federatie Drenthe en LTO Noord). Deze aanpak beoogt Drentse gemeenten te stimuleren om het vraagstuk van schaalvergroting van de grondgebonden landbouw te koppelen aan een benadering met ruimtelijke kwaliteit. Het sluiten van kringlopen past in ons streven naar een biobased economy. Hierbij wordt biomassa uit landbouw(rest)producten onder meer gebruikt voor het produceren van energie. Het fysiek clusteren van de bewerking (evt. inclusief de toepassende bedrijvigheid) kan aantrekkelijk zijn. De vraag waar dit ruimtelijk past is niet eenvoudig te beantwoorden. Biobased economy is een belangrijke ontwikkeling voor Drenthe, met specifieke, ruimtelijke neerslag.

Ontwikkelingen

- Biodiversiteit buiten natuurgebieden neemt sterk af;
- Kaders vanuit EU en Rijk: grondgebondenheid, veeteelt, stikstof, fosfaat en bestrijdingsmiddelen;
- Forse toename vrijkomende agrarische bebouwing als gevolg van stoppers (o.a. stoppersregeling melkveehouderij);
- Schaalvergroting in de landbouw voor voedselproductie op de wereldmarkt;
- Schaarste landbouwgrond (ruimtebeslag andere functies zoals energielandschappen);
- Sluiten van lokale kringlopen en verduurzaming;
- Landbouw als grondstoffenleverancier voor o.a. groene chemie;
- Spanning tussen maatschappelijk gewenste ontwikkeling landbouw en koopgedrag consument;

- Grote behoefte aan toegang tot snel internet ten behoeve van moderne bedrijfsvoering en optimalisatie informatiestromen;
- Bodemkwaliteit neemt af (vermindering organische stof gehalte) en daarmee ook de bodemvruchtbaarheid;
- De geodiversiteit neemt sterk af (vervlakking van het landschap) en daarmee ook de landschappelijke diversiteit en biodiversiteit.

Agenda voor verduurzaming van de landbouw

- Bijdrage aan de versterking van de energietransitie, een gezond landschap, natuurinclusieve landbouw én een sterke economie;
- Efficiënt gebruik van de ruimte en van grondstoffen: CO₂-reductie en gezondheid;
- Beeldbepalende sector in het landschap en voorziener van voedsel: zal dat ook in de toekomst blijven?;
- Faciliteren van de voorhoede en ruimte geven aan innovatie;
- Maatschappelijke acceptatie: boeren en burgers met elkaar in gesprek te brengen.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

- In de omgevingsvisie wordt het Programma Toekomstgerichte Landbouw opgenomen. Dit programma gaat over een primaire landbouw en agribusiness die duurzaam is. Het gaat er om dat de bedrijven nieuwe technieken, nieuwe gewassen en nieuwe verdienmodellen bedenken en toepassen. Een goede balans tussen geld verdienen enerzijds, en een gezonde leefomgeving en tevreden mensen anderzijds. In Drenthe geven wij innovatieve ondernemers de ruimte om te experimenteren en te leren van elkaar;
- De snelle veranderingen in de agrarische sector vragen om een actualisatie van wat onder de begrippen grondgebonden/niet-grondgebonden wordt verstaan. Uit praktijksituaties blijkt steeds vaker dat er meer differentiatie is in de agrarische sector als het gaat om het houden van dieren. Beleidsmatig speelt de omgevingsvisie hier niet of nauwelijks op in. Alleen voor biologische bedrijven is beleid. Het gaat hierbij vooral om melkgeiten- en schapehouderijen en rosékalveren;
- We gaan de ruimte voor maatwerk voor de inpassing van bouwblokken toepassen voor intensieve niet-grondgebonden veehouderijen, wanneer aantoonbaar andere provinciale doelen worden gehaald. Deze aanpak wordt al toegepast voor grondgebonden agrarische bedrijven in multifunctionele gebieden voor de ruimtelijke inpassing van het bouwblok.

Interacties met andere beleidsthema's

- Water: faciliteren landbouwfunctie;
- Water: relatie tussen grondgebruikers en oppervlaktewaterkwaliteit;
- Water: (te) nat, speelt rond natuurgebieden (randzone, beekdalen);
- Water: waterkwaliteit en internationale doelen waterkwaliteit;
- Natuur: verschillende eisen ten aanzien van water;
- Natuur: buiten natuurgebieden neemt biodiversiteit sterk af;
- Vrijtijdseconomie: afwegingskader nodig want beide sectoren vragen ruimte;
- Vrijtijdseconomie: op kleine schaal kansen voor nevenfuncties;
- Landschap/vrijtijdseconomie/kernkwaliteiten: beheerder landschap, maar spanning als gevolg van toenemende industrialisatie landbouw;
- Economie: innovatie groene economie/kringlooplandbouw;
- Plattelandseconomie: VAB beleid (economie);
- Energielandschappen: kansen en opgaven maar ook strijdige belangen vanwege ruimtebeslag;
- Bodem: verslechtering bodemkwaliteit (vermindering organische stofgehalten);
- Milieu: mestproblematiek (derogatie fosfaat);

- Milieu: strengere eisen gewasbeschermingsmiddelen;
- Dierenwelzijn: Wet Dieren;
- Uitwerking AMvB's in nieuwe omgevingswet (fijnstof, zoönosen, ...);
- EU en EZ: van landbouwbeleid naar voedselbeleid;
- Opkomst korte ketens.

2.2.10 Robuuste natuur en natuurnetwerk

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

Natuurbeleid omvat bestaande natuurkwaliteiten (af te meten in biodiversiteit) en te ontwikkelen natuur. We streven naar beleefbare natuur met variatie in en tussen levensgemeenschappen, gericht op de voor Drenthe kenmerkende natuur. Het behouden en versterken van de biodiversiteit in Drenthe is van provinciaal belang en werkt door in meerdere beleidsvelden. Om de kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit duurzaam te verbeteren, streven we naar een robuust natuurnetwerk dat de gevolgen van klimaatverandering kan opvangen. Onze inzet is gericht op:

- Vergroten natuurgebieden;
- Verbinden natuurgebieden;
- Verbeteren van milieucondities.

We versterken de samenhang tussen de gebieden door waar mogelijk gebruik te maken van bestaande landschapsstructuren en de beekdalen. Ten aanzien van de biodiversiteit is het instrument soortenbeleid, wat betreft het natuurnetwerk wordt gewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Natuur binnen het NNN beschouwen we als een kernkwaliteit.

Ontwikkelingen

Biodiversiteit buiten natuurgebieden neemt sterk af.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

- De Natuurvisie 2040 'Gastvrije natuur' die op 2 juli 2014 is vastgesteld. Het ruimtelijk beleid uit de natuurvisie wordt overgenomen in de omgevingsvisie. In deze natuurvisie is robuuste en vitale natuur uitgewerkt in instandhouding en versterking van biodiversiteit, zelfredzaamheid van de natuur en dat natuur ruimte biedt voor menselijke activiteiten. Daarin zijn drie nieuwe elementen aan het natuurbeleid toegevoegd: aandacht voor natuur buiten de grotere natuurgebieden, economie en natuur verbinden en kijken hoe de samenhang in gebieden verbeterd kan worden. De natuur in Drenthe draagt bij, zodat andere sectoren profiteren van de natuur en de natuur profiteert van andere sectoren;
- Het Natuurpact is tussen het ministerie van Economische Zaken en de provincies overeengekomen. De Wet Natuurbescherming is per 1 januari 2017 van kracht geworden;
- Natuur buiten NNN levert een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit en is van invloed op de kwaliteit binnen NNN. Het natuurnetwerk buiten het NNN wordt mede behouden en versterkt via de doelstellingen van andere beleidsterreinen zoals landbouw (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid) en water (KaderRichtlijn Water) en via gericht onderhoud en beheer van landschapselementen als houtsingels en wegbermen;
- De realisatiestrategie voor natuur halen we uit de omgevingsvisie en er wordt een koppeling gelegd met de uitvoeringsprogramma's Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en Programma Natuurlijk Platteland.

Interactie met ander beleid

- Landbouwbeleid, agrarische bedrijfsvoering;
- Agrarisch natuurbeheer;
- Bodem;
- Aardkundige waarden;
- Kwaliteit van landschapselementen;
- Landgoederen / bos met wonen;
- Watersysteem (beekdalen);
- Milieu (uitstoot, vermisting en verzuring);
- Vrijtijdseconomie;
- Energie;
- Mobiliteit;
- Cultuur/archeologie.

2.2.11 Robuust en klimaatbestendig watersysteem

Huidig beleid omgevingsvisie 2014

In het ruimtelijk beleid is het watersysteem een van de ordenende principes. Dit betekent dat bij ruimtelijke ontwikkelingen wordt uitgegaan van de eigenschappen en potenties van het watersysteem.

De omgevingsvisie 2014 zet in op een robuust watersysteem dat zodanig is ingericht dat de risico's op wateroverlast en watertekort tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau beperkt blijven.

Onder extreme omstandigheden, die mede als gevolg van klimaatverandering kunnen optreden, moet het watersysteem deze zo goed mogelijk op kunnen vangen. Daarvoor dient de natuurlijke veerkracht te worden gehandhaafd of te worden hersteld. 'Kapitaalintensieve functies' in de beekdalen worden zoveel mogelijk geweerd, om voldoende ruimte voor water te behouden. Het te veel aan water wordt opgevangen in daarvoor aangewezen waterbergingsgebieden. Onder normale omstandigheden wordt het waterbeheer afgestemd op de aanwezige functies. Daarbij geldt dat de natuur in het Natuurnetwerk Nederland niet negatief beïnvloed mag worden door het waterbeheer daarbuiten, en omgekeerd dat waterbeheer gericht op de natuur niet mag leiden tot vernatting van de omliggende landbouw. Het beleid richt zich op een goede kwaliteit van het oppervlaktewater, gebaseerd op de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Voor de Drentsche Aa moet de kwaliteit zo goed zijn dat het water geschikt is voor de bereiding van drinkwater.

Met het grondwaterbeleid wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke voorraad grondwater van een goede kwaliteit, beschikbaar voor mens en natuur. De benutting van het grondwater voor drinkwater, natuur, waterregulatie en het leveren van koude en warmte, mag het gebruik later en door anderen niet onmogelijk maken. De kwaliteit van het grondwater moet dusdanig zijn, dat het zonder ingrijpende en kostbare zuivering geschikt zijn voor de bereiding van drinkwater.

Vanwege onze verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het grondwater voor drinkwaterbereiding, voeren we bovenop het generieke beleid voor de bescherming van het grondwater, aanvullend provinciaal beleid. Het ruimtelijk beslag van de grondwaterwaterbeschermingsgebieden is in de omgevingsvisie vastgelegd.

De vaarwegen moeten onder normale omstandigheden veilig en zonder problemen bevaren kunnen worden. Hiervoor is het 'Beheerplan voor de scheepvaartkanalen' van kracht.

Ontwikkelingen

Inspelen op gevolgen klimaatverandering

Klimaatverandering leidt tot natte(re) en droge(re) perioden en een toename van extreme omstandigheden in korte tijd. Dit vraagt om ruimte in het watersysteem om het te veel aan water op te vangen en om een bijdrage van het watersysteem aan zoetwatervoorziening in droge perioden. De klimaatverandering heeft ook invloed op de waterkwaliteit door veranderend neerslagpatroon en door opwarming (grotere kans op algenbloei, botulisme). In warme perioden kan de hittestress in de steden toenemen. Met klimaatadaptieve maatregelen kan worden voorzien in de toenemende behoefte aan verkoeling voor mens en (huis)dier. Dergelijke maatregelen kunnen tevens bijdragen aan kwaliteitsverbeteringen in de stad.

Toenemend drinkwatergebruik

De verwachting is dat het drinkwatergebruik in de komende decennia zal toenemen. Dit vraagt om aanvullend beleid.

Relatie grondgebruik, bodem en waterkwaliteit

Het grondgebruik en de bodemkwaliteit hebben invloed op grond- en oppervlaktewater. Zo staat de kwaliteit onder druk door onder andere de bollenteelt, de glastuinbouw, medicijnresten in gezuiverd rioolwater en de nalevering van het gebruik van mest en gewasbeschermingsmiddelen in de landbouw.

Wijzigingen in de omgevingsvisie

- In de omgevingsvisie zal meer aandacht worden gegeven aan klimaatadaptatie in de stad. Als gevolg van klimaatverandering zullen zich extremere weersomstandigheden voor doen. In stedelijke gebieden zal hittestress toenemen waardoor meer behoefte ontstaat aan afkoeling voor mens en (huis)dier;
- Ook zullen normen voor het stedelijke gebied worden geïntroduceerd, gericht op het voorkomen van wateroverlast. Deze normen vragen om adequate maatregelen in en rondom de stad;
- Opnemen van aanvullende strategische grondwatervoorraden als uit te werken beleidsconcept. Bij de vaststelling van de structuurvisie voor de ondergrond van het Rijk hebben de provincies toegezegd om een duurzame drinkwatervoorziening, ook bij een sterke groei van de vraag naar drinkwater, veilig te stellen.

Interactie met andere beleidsthema's

- Natuur heeft belang bij een optimaal watersysteem en bestrijding van verdroging. In de overgang met landbouw treden knelpunten op;
- Landbouw heeft belang bij een optimale zoetwatervoorziening. In de overgang met (natte) natuur treden knelpunten op;
- Wonen/economische activiteiten zijn uitgesloten op bepaalde locaties (grondwater-beschermingsgebieden en beekdalen);
- Wonen/Vrijtijdseconomie (aandachtspunten zijn de kans op plagen en muggen en de toegankelijkheid van de natuurgebieden. Dit speelt met name op projectniveau);
- Drinkwaterwinning heeft relaties met natuur, landbouw en energie: functiecombinaties in gebieden met een strategische grondwatervoorraad;
- Klimaatadaptatie in de steden heeft een relatie met stedelijke ontwikkeling en aantrekkelijke binnensteden;
- (Grond)waterkwantiteit en -kwaliteit heeft relatie met bodemkwaliteit (verhogen organische stof gehalte onder andere ten behoeve van zoetwatervoorziening), natuur (hydrologische condities of verdroging), landbouw (mest- en gewasbeschermingsmiddelen).

3 Van koersdocument naar ontwerp-omgevingsvisie

3.1 Naar een integrale omgevingsvisie

We gaan deze inventarisatie van beleid, de keuzes over bijstelling (actualisaties) en beschrijving van nieuwe elementen (bouwstenen) in het voorliggende koersdocument, vertalen in een integraal ontwerp van de revisie omgevingsvisie.

De omgevingsvisie heeft betrekking op veel beleidsterreinen, die ieder hun eigen benaderingswijze en begrippenkader hebben. In de volgende fase van de revisie gaan we samenhang in de afzonderlijke beleidsterreinen aanbrengen. Dit is ook een belangrijk doel van de Omgevingswet. We zien de provinciale omgevingsvisie als instrument voor samenhang tussen de provinciale ambities, het bieden van een afwegingskader van provinciale belangen, en de basis voor een juridisch kader en legt dat ruimtelijk vast (zie ook paragraaf 3.2).

Het is onze ambitie om de gereviseerde omgevingsvisie opgavegericht, gebiedsgericht, samenhangend en inspirerend te laten zijn. Het geheel zal resulteren in integrale gebiedsgerichte (ontwerp)opgaven met accenten in de opgaven en inspirerende kaders vanuit ruimtelijke identiteit en kwaliteit. Door een vertaling van opgaven naar gebieden ontstaat een gebiedsgerichte samenhang, hierbij maken we gebruik van de verbindende regels uit de startnotitie. De verbinding met de lokale identiteit draagt zorg voor gebiedseigen oplossingen. Hierdoor ontstaat een opgavegerichte omgevingsvisie met minder belemmeringen en meer inspiratie.

In de revisie omgevingsvisie wordt dit onder andere vertaald in een nieuwe visiekaart. Deze kaart zal in hoofdzaak uit een laag met (gebiedsgerichte) opgaven en een inspiratiekader bestaan. Deze kaart geeft kaders/richting voor afwegingen, zorgt voor verbindingen over grenzen heen en geeft richting voor de uitwerking van opgaven op lokaal schaalniveau.

In deze tweede fase worden stakeholders betrokken bij deze integratieslag. Verder worden bijeenkomsten over de afzonderlijke onderwerpen gehouden waarvoor instanties en personen op deskundigheid worden benaderd om input te geven op uitwerkingen. Dit leidt tot een ontwerp-Omgevingsvisie waarin het formele traject van inspraak volgt (brede consultatie). De ontwerp-Omgevingsvisie en het MER worden gelijktijdig ter inzage gelegd door Gedeputeerde Staten. Conform de planning in de startnotitie leggen we het ontwerp begin 2018 ter inzage. Uiteindelijk zal de definitieve omgevingsvisie ter vaststelling aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

3.2 Ingrediënten

Om te komen tot een integrale omgevingsvisie hebben we in de eerste fase een aantal ingrediënten verzameld:

Verbindende regels

Om te komen tot integrale oplossingen voor sectorale belangen en thematische uitwerkingen gebruiken we verbindende regels. Als vertrekpunt zijn hiervoor in de startnotitie de volgende vier 'vuistregels' benoemd:

- robuust (watersystemen, natuurnetwerk, sterke steden, vitaal platteland);

- rijk (gericht op kwaliteiten in landschappen, steden en dorpen en sociale samenhang);
- toekomstgericht (duurzaam, innovatief, klimaatproof, circulair handelen);
- identiteit (gericht op DNA van Drenthe).

Bij de vertaling van opgaven naar gebieden gebruiken we de verbindende regels als leidraad voor prioritering en afweging tussen verschillende ruimteclaims.

Oogst Revisie op Reis

Tijdens de revisie op reis is inspiratie geleverd en zijn kansen benoemd die bijdragen aan het vinden van oplossingen voor de Drentse opgaven (zie bijlage 2). We gaan deze input benutten bij het maken van een samenhangende omgevingsvisie in het vervolgproces.

Overkoepelende opgaven

Uit de bouwstenen, actualisaties en agenda's revisie op reis komen een aantal overkoepelende vraagstukken die gebieds- en/of sectoroverstijgend zijn en gaan over:

- Klimaatadaptatie;
- Economische structuur;
- Netwerk van steden en dorpen.

Verbindend landschap

Het landschap is voortdurend in ontwikkeling en past zich aan bij de maatschappelijke behoefte waarmee ontwikkelingen mogelijk worden gemaakt. Het landschap is zowel de spiegel en de echo van onze collectieve geschiedenis als het canvas waarop de toekomstige ontwikkelingen zullen worden geschilderd. In het landschap van de toekomst gaat nog al wat veranderen, denk onder andere aan duurzaamheidstransities. De vraag is niet alleen hoe het landschap in de toekomst verandert, maar ook of we die veranderingen willen begeleiden en vormgeven. De basis om hier als provincie aan te werken ligt in de omgevingsvisie. De ruimtelijke kwaliteit van Drenthe kan inspiratie bieden voor oplossingen. Dit vraagt een ontwerpende aanpak van het verbindend landschap.

Het advies 'Verbindend Landschap' van de Raad voor de leefomgeving & infrastructuur (Rli) bevat waardevolle aanbevelingen aan overheden. Hoofdaanbeveling is: *'stel het landschap centraal bij de ruimtelijke vormgeving van duurzaamheidstransities en verbind daarmee de samenleving met de transities én met de kwaliteit van het veranderend landschap'*.

Deze benadering is een denk- en werkproces waarin verschillende oplossingen in beeld worden gebracht (bijvoorbeeld in schetsen, maquettes of 3D-animaties). De combinatie van analyse, verbeelding en synthese en de betrokkenheid van verschillende partijen helpen daarbij. Niet alleen om afzonderlijke sectorale belangen als bouwstenen met elkaar te combineren, maar ook om integrale oplossingen te vinden door nieuwe verbanden te leggen. We willen deze benaderingswijze van de opgaven een plek geven in de omgevingsvisie.

3.3 Functies van de omgevingsvisie

Bij de verdere uitwerking van de inhoud voor de revisie focussen wij op drie functies van de omgevingsvisie:

- het vastleggen van de provinciale ambities;
- het definiëren van een afwegingskader met provinciale belangen als basis om te reageren op ontwikkelingen / initiatieven vanuit de samenleving en;

- het formuleren van een juridisch kader om te kunnen sturen wanneer provinciale belangen in het geding zijn.

Provinciale ambities

De provinciale ambities zijn vastgelegd in de huidige omgevingsvisie. Vanuit deze basis vindt de revisie plaats en het formuleren van nieuw beleid vanuit de drie bouwstenen (energieland-schappen, sterke steden en vrijetijdseconomie). Het handelen van de provincie is erop gericht deze beleidsdoelen en bijbehorende provinciale belangen vanuit een integrale benadering te realiseren.

Afwegingskader

Binnen de participatieve samenleving duiken regelmatig vraagstukken, ideeën of initiatieven op. Daar waar dit de provinciale belangen of bestuurlijke ambities raakt, is het zaak om vanuit de provincie te bepalen hoe hier mee om te gaan. Dit willen we doen op basis van een op te stellen integraal afwegingskader.

Juridisch kader

Wanneer ontwikkelingen, initiatieven of activiteiten indruisen tegen de provinciale belangen is het zaak om in te grijpen en bij te sturen vanuit de provinciale verantwoordelijkheid. Door in de omgevingsvisie helder de provinciale belangen te formuleren is de basis gelegd voor juridische doorvertaling via de provinciale verordening naar gemeenten, waterschappen, bedrijven en burgers. Binnen de Drentse aanpak wordt in een vroegtijdig stadium in overleg met betrokken partijen afgestemd over de te volgen aanpak. We sturen hierin meer op beleid, dan juridische regels. Dit werkt in de praktijk naar grote tevredenheid. Tegelijkertijd is het zaak om wel een stok achter de deur te hebben wanneer de Drentse aanpak niet tot een oplossing leidt die past bij de provinciale belangen.

3.4 Uitvoeren Milieueffectonderzoek

Voor het volwaardig meenemen van milieuaspecten bij het besluit over de revisie omgevingsvisie is een milieueffectrapport (MER) nodig. Als eerste stap in de procedure om naar een MER te komen is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld. De NRD vormt de onderzoeksagenda en beschrijft de aanpak voor het MER. De NRD heeft ter inzage gelegen van 26 april tot en met 6 juni 2017. De inspraakreacties op de NRD en het advies van de Commissie voor de milieueffectrapportage over de NRD zijn voorzien van een conclusie over de wijze waarop deze moeten worden verwerkt in het MER. De NRD en de adviezen en conclusie worden ter vaststelling aan Provinciale Staten voorgelegd.

Op basis van het vastgestelde koersdocument zal door Gedeputeerde Staten een ontwerp-Omgevingsvisie worden voorbereid. Tegelijkertijd wordt het MER opgesteld, zodat realistische keuzealternatieven en de mogelijk effecten daarvan op de leefomgeving vroegtijdig in beeld zijn en een volwaardige rol kunnen spelen in de planvorming voor de revisie. In het MER worden integrale alternatieven samengesteld. Voor de ontwikkeling van de integrale alternatieven in het MER gaan we gebruik maken van de ‘verbindende regels’. De alternatieven worden in het onderzoek onderling vergeleken en afgezet tegen de referentiesituatie (een ‘nulalternatief’ waarbij externe ontwikkelingen doorgaan en het huidige beleid zou worden gecontinueerd tot 2030). De vergelijking toont de effecten (kansen en dilemma’s) die het gevolg zijn van bepaalde strategische beleidskeuzes.

De informatie uit het MER wordt gebruikt om een zorgvuldige afweging te maken tussen verschillende belangen en doelen voor de Drentse leefomgeving en handelingsperspectieven (stuuringsmogelijkheden) voor de provincie Drenthe. Daarmee wordt het MER benut om inzicht te krijgen in de effecten van samenhangende beleidskeuzes.

Bijlagen

1 Revisie op Reis: reisschema

Datum	Thema	Sectoren	Locatie
13 t/m 16 maart	'Boer zoekt...'	Landbouw, natuur, bodem, landschap, water	Proefboerderij 't Kompas in Valthermond
5 t/m 11 april	'Back to the future'	Sterke steden, bereikbaarheid, wonen, energie, economie	Rijksluchtvaartschool in Eelde
29 mei t/m 31 mei	'Dit wordt het nieuws'	Vrijetijdseconomie, cultuur en ruimtelijke kwaliteit	Vakantiepark De Noordster in Dwingeloo

2 Revisie op Reis: agenda per week

Agenda Valthermond	
1. Opgave	Klimaatadaptatie
Ontwikkelingen	Naast natte(re) en droge(re) perioden gaat het om de mogelijkheden om de toename van extreme omstandigheden in het systeem op te kunnen vangen.
	Aantasting waterkwaliteit door veranderend neerslagpatroon.
	Toename van hittestress in de steden.
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	'klimaat inclusieve inrichting' van de beekdalen
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Kansen in stedelijke gebieden meenemen.
Kans	Natte natuur
	Beleving overgangen tussen landschapstypen vergroten en benutten
	Nieuwe functies zoals nieuwe teelten en zonnepanelen (energie)
	Klimaatadaptatie als kwaliteitsverbetering in de stad
	Bodem gebruiken als (tijdelijke) buffer voor water door opslagcapaciteit te vergroten, dmv verhoging organisch stofgehalte
2. Opgave	Bescherming Drentse watervoorraad (blauw goud)
Ontwikkelingen	Toename van drinkwatergebruik in de komende decennia.
	Ruimtegebruik en bodemkwaliteit hebben invloed op de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit.
	Kwaliteit grond- en oppervlaktewater staat onder druk (bollenteelt, glastuinbouw, medicijnresten, nalevering van verontreinigingen door mestgebruik in afgelopen decennia etc.)
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Schoon water heeft een lange termijn strategie die gericht is op het ruimtelijk beschermen van bestaande reservering voor drinkwaterwinning. Kwaliteit van het oppervlaktewater en grondwater is geregeld door de kaderrichtlijn water.
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Het maken van nieuwe ruimtelijke strategische reserveringen gekoppeld aan functies en bodemkwaliteit.
Kans	Water als grondstof voor bedrijvigheid / economische activiteiten.
3. Opgave	Waardering Drentse landschap
Ontwikkelingen	Vervlakking en verlies uniciteit door rationalisering (landschapsbeheer, gebouwde omgeving, landbouw, beeldkwaliteit, etc.)
	Toename waardering van landschapskwaliteit: identiteit, beleving en trots.
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Landschap is een gedecentraliseerde rijkstaak: Landschap en natuur als kernkwaliteit en natuurbeleid (NNN) met realisatiestrategie (programma natuurlijk platteland)
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Landschap als inspiratiebron en verbindend principe voor nieuwe ontwikkelingen.

Agenda Valthermond	
	Landschap sturend of volgend?
Kans	Regionale landschapsagenda voor toevoegen landschapskwaliteit
	Landschap als drager voor energie opgaven
	Randvoorwaarde van vrijetijdseconomie
	Landschap is verbindend element tussen natuurgebieden en kans voor biodiversiteit buiten NNN
	Versterken sociale cohesie door collectief beheer. Bijvoorbeeld in 'buurmarkes'.
	Landschap als 'Drents vestigingsklimaat' om concurrentiekracht te versterken.
	Stadslandschappen benutten voor concentratie van functies: wonen, werken en bovenlokale voorzieningen.
	Nieuwe opgaven kunnen leiden tot een nieuwe landschappelijk laag geïnspireerd op bestaande kwaliteiten.
	Verbinding met vergroening landbouw
	"Tussen natuurgebieden ligt landschap"
4. Opgave	Vergroten biodiversiteit
Ontwikkelingen	Biodiversiteit buiten natuurgebieden neemt sterk af
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Beleid nationaal netwerk natuur (NNN)
	Soortenbeleid
	akkerrand- en weidevogelbeheer
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Maken van robuust ecosysteem om biodiversiteit te verbeteren
Kans	Goede bodemkwaliteit draagt bij aan verbetering van de biodiversiteit
	Verweving met landbouw (natuurinclusieve landbouw)
	Verweving met stedelijke omgeving
5. Opgave	Economie van het buitengebied
Ontwikkelingen	Kaders van Brussel en Den Haag: grondgebondenheid veeteelt, stikstof, fosfaat en bestrijdingsmiddelen.
	Forse toename vrijkomende agrarische bebouwing als gevolg van stoppers.
	Schaalvergroting in de landbouw voor voedselproductie op de wereldmarkt
	schaarste aan landbouwgrond
	Sluiten van lokale kringlopen en verduurzaming
	Landbouw als grondstoffenleverancier voor o.a. groene chemie
	Spanning tussen maatschappelijk gewenst en gedrag consument
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Functiekaart landbouw, natuur en verweving
	Vergunningverlening NB wet

Agenda Valthermond	
	Bouwblok <2 hectare + inpassing
	Regeling vrijkomende agrarische bebouwing
	Ruimte-voor-ruimte regeling
	Aanleg van snel internet in het buitengebied
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Investeringsagenda landbouw (inspireren, stimuleren, activeren)
	Cottage economy; economie van het platteland naast landbouw.
Kans	Relatie landbouw en ondergrond: teelt volgt bodem.
	Natuurinclusieve landbouw
	Energie als businesscase
	Ruimte voor ondernemerschap
	"people, planet, profit in balans"
6. Opgave	Integrale aanpak ten behoeve van robuuste ontwikkeling
Ontwikkelingen	Klimaatverandering
	Maatwerk landbouw o.a. pilot veenoxidatie
	Bodemkwaliteit neemt af en daarmee ook bodemvruchtbaarheid
	Meer aandacht voor lokale ketens, productie - consumptie
	Ingrepen in de ondergrond (mijnbouw) hebben consequenties voor bodem en bovengrond
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Functiekaart met landbouw, natuur en verweving.
	Bodemvisie
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Gewenst landgebruik sturen voor ondergrond en water of andersom: abiotische factoren leidend voor landgebruik. Vinden van een balans tussen maakbaar en adaptief.
Kans	Gebiedsgerichte aanpak met ruimte voor maatwerk binnen heldere kaders en zorgvuldige belangenafweging.
	Precisie landbouw
	Samenwerking tussen akkerbouw en veehouderij ten behoeve van o.a. bodemkwaliteit, korte ketens en efficiency.
	Gezonde leefomgeving zorgt voor een gezonde samenleving
	Van kunstmest naar organische stof, nutriëntenkringlopen sluiten
	Omgevingsvisie: ontwikkelingen op hoofdlijnen
	Geothermie is een kans (wel aandacht voor de milieuconsequenties)
	"Ga uit van de kracht van de bodem, niet van de maakbaarheid"
	"Kennisuitwisseling leidt tot innovatiekracht"

Agenda Eelde	
1. Opgave	Gebruik Drents DNA als de economische kracht
Ontwikkelingen	Grote vernieuwingen op gebieden als Energie, Circulaire economie, agrarische sector (gezonde voeding, schaalverandering), chemie (biobased) en werkgelegenheid (maakindustrie) hebben gevolgen voor landschap, leefbaarheid en werkgelegenheid.
	Drentse vrijetijdseconomie onder druk
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Economische koers Rode Loper (faciliterend beleid) Stimuleringsregelingen (instrumentarium)
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	DNA van Drenthe benutten voor het rode looper profiel ('bidbook Drenthe')
	Cottage-economie (niet-agrarische bedrijvigheid op het platteland) (basisvoorwaarden: rust/ruimte, lage vastgoedprijs en breedband)
	Vernieuwing en innovatiekracht vrijetijdseconomie stimuleren
Kans	Drentse kwaliteiten als basis voor economische ontwikkeling, innovatie en vestigingsklimaat
	Energietransitie is economische kans (investeren in besparen en opwekken)
	Ketenbenadering (energie/ grondstoffen/ circulair)
	Gezondheid
	Uitbouwen innovatieve agrarische sector (energie, biobased, gezondheid, precisielandbouw, groene circulaire economie)
	Innovatie zit in aanwezige economische toppers (Dacom, Catawiki, Astron/Lofar, Fokker Hoogeveen, etc)
	Vrijetijdseconomie koppelen aan het DNA van Drenthe (beleving ruimtelijke kwaliteit, cultuur én steden)
	Krachtig verbinden van de kleinschaligheid
	"Emancipatie van de periferie" (rijksbouwmeester): de relatieve leegte van de periferie van Nederland geeft ruimte aan innovatie (thema's zijn verduurzaming voedselproductie en energietransitie)
2. Opgave	Mobiliteit
Ontwikkelingen	Veranderende vervoersbehoeften met andere systemen (bijv. voor zelfrijden is 5G nodig)
	Nieuwe brandstoffen (elektrificatie, groen gas en waterstof)
	Doorontwikkeling logistiek leidt tot nieuwe multimodale knopen (keten-knooppunten)
	Bereikbaarheid is onderdeel leefbaarheid
	Digitale bereikbaarheid (breedband) vervangt bepaalde voorzieningen.
	Regionale verbanden vormgeven
	Scharnierfunctie van Meppel (Zwolle), Assen (Groningen)
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	PVVP met hoofdinfrastructuur (snel OV en doorstroming)
	Stimuleren fiets (beter benutten, programma op fietse)

Agenda Eelde	
	Breedband Drenthe
	Omslag energiegebruik (2050 co2 neutraal)
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Inspelen op nieuwe vervoersystemen, doorontwikkeling logistiek (goederen en personen)
	Aandacht voor de 'haarvaten' van het systeem (verbinding provinciale en gemeentelijke systeem)
	Basisnet met knooppunten OV als richtinggevend voor het lokale netwerk
Kans	Mobiliteit is ook beleving (recreatie/vrijtijds economie)
	Auto als accu voor het huis
3. Opgave	Schaarste van ruimte voor energietransitie
Ontwikkelingen	Van fossiel naar hernieuwbaar is ook van centraal naar decentrale opwekking.
	Besparing is een onderdeel van de energieopgave
	Energietransitie betreft opwekking, opslag en distributie
	Maatschappelijk debat over inpassing grootschalige energieproductie (zon en wind)
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Zonneladder
	Nul op de meter Zoekgebied windenergie (IPO, 285½) 2050 CO2 neutraal
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Afwegingskader ruimtevraag energieopwekking irt kernkwaliteiten.
	Energieopwekking koppelen aan lokaal draagvlak.
	Functie- en grondgebruikscombinaties
Kans	Lokale opwekking, lokale voordelen: sociale cohesie (energie-naoer-schap, lokale energiecoöperatie).
	Opslag duurzame opgewekte energie (wateraccu, luchtdruk in zoutkoe-pels).
	Hergebruik van de gasinfrastructuur.
	"Wonen op de vulkaan" (benutten kansen geothermie in Emmen en Assen)
	"Energietransitie is ook werk" (€ 10.000.000.000 voor alle woningen Drenthe A+ Label)
4. Opgave	De stad als attractie: Alles onder handbereik
Ontwikkelingen	Klimaatadaptatie in de stad
	Binnenstedelijke transformatie: van winkelhart naar levendig, lenig, aantrekkelijk centrum.
	Binnensteden en uitleggebieden zijn communicerende vaten
	Maatwerk voor elke Drentse stad: identiteit, karakter, oriëntatie, ommeland, opgave en oplossing
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Retailagenda Binnenstadfonds

Agenda Eelde	
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Bouwsteen sterke steden (opgaven en kansen HEMA-steden)
Kansen	Koppeling Vrijtijdseconomie
	De brink van straks is een compleet andere invulling dan het centrum van nu..
5. Opgave	Kwaliteit van het woonmilieu
Ontwikkelingen	Regionale verschillen in demografische ontwikkeling (ontgroening en vergrijzing, huishoudenvorming).
	Krimp en leefbaarheid
	Mismatch kwantitatief – kwalitatief op woningmarkt (aansluiting vraag en aanbod).
	Trek naar de stad(scentra).
	Overaanbod in plancapaciteit.
Lange termijn strategie:	
Bestaande beleid	Verdeling planologische ruimte in regionale woonvisies. Wettelijke rol toezicht huisvesting statushouders.
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Visie op kwaliteit van woningen en woonmilieus.
Kansen	Woning als energieproducent.
	Investeer daar waar toekomstwaarde is.
	Woonbeleid is een afgeleide van economie, ruimte (kernkwaliteiten), mobiliteit en energie.
	Bestaande woningvoorraad energieneutraal maken.
6. Opgave	Omgevingsvisie verbindt over grenzen heen
	Kijk naar Drentse opgaven vanuit een breder perspectief: onderdeel van Noord Nederland.
	Wateropgave en woningmarkt houden zich niet aan bestuurlijke grenzen.
	Benut de kansen op andere schaalniveaus; 'geleende schaal'.
	Omgevingswet leidt tot nieuwe verhoudingen tussen overheden onderling en tussen overheid en maatschappij.

Agenda Dwingeloo	
1. Opgave	Gebruik de Drentse ruimtelijke kwaliteit als inspiratie voor nieuw ontwikkelingen
Ontwikkelingen	Landschappelijk bepalende zaken krijgen nu niet de bescherming die ze verdienen, maar zijn wel van belang voor de samenhang.
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Helder randvoorwaarden voor ruimtelijke kwaliteit in kernkwaliteiten.
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Het ontsluiten van de kennis over ruimtelijke kwaliteit als inspiratie voor initiatieven
	Het aanbrengen van samenhang tussen de kernkwaliteiten.
	Uitgangspunt van de kwaliteit is de identiteit van het Drentse Landschap
Kans	Kennis
	Samenhang
	Herkenbare identiteit leidt tot draagvlak
	Van belemmering naar inspiratie
	Drentse identiteit koppelen aan aanpak
	De Drentse landschappen eindigen niet bij de grens van de provincie
2. Opgave	Benut cultuur als inspiratie in ruimtelijke ontwikkelingen en als toeristische trekker voor vrijetijdseconomie
Ontwikkelingen	Cultuur is een bepalend element in de beleving van een gebied. In toenemende mate is cultuur (zowel historie als heden) bepalend voor identiteit.
	Cultuur kan een betere sociale binding bewerkstelligen
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Cultuurbeleid: cultuurhistorie, archeologie, aardkundige waarden en werelderfgoed
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Ruimtelijke component van cultuur ontwikkelen
	Cultuur inzetten als Placemaker
Kans	Cultuur geeft identiteit aan locatie / gebied
	Verbinding tussen cultuur en toerisme
	Verborgene rijkdom zichtbaar/beleefbaar maken (maar wel verborgen, spannend houden)
3. Opgave	Toegankelijkheid van natuur verbeteren voor beleven en benutten in het kader van de vrijetijdseconomie
Ontwikkelingen	In toenemende mate het actief bezig zijn in een beleefbare groene omgeving.
	Mindfulness,(rust) of avontuurlijk (uitdagend) recreëren
	Gezondheid door natuurbeleving
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Beleven en benutten
	Natuur als Kernkwaliteit
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Balans vinden tussen ruimte bieden en biodiversiteit verbeteren.

Agenda Dwingeloo	
	Natuur als asset
Kans	Beleven is randvoorwaarde voor beschermen
	Samenwerking van natuur- terreinbeheerders en vrijetijdssector
	Verborgen rijkdom zichtbaar/beleefbaar maken (maar wel verborgen, spannend houden)
	Natuurbeleving als kans
	Recreatieondernemer laten samenwerken met andere terreinbeheerders, gezamenlijke belangen
	Zoek praktische oplossingen in plaats van strakke regels
	Thema's – kwaliteiten – doelgroepen verbinden
4. Opgave	Verbeteren van de vitaliteit van verblijfsrecreatie en behoefte aan extra dagattracties
Ontwikkelingen	Analyse VTE, kwaliteitsanalyse verblijfsrecreatie
	gemis dagrecreatie / grote dagattractie
	Recreatie heeft een positief effect op de werkgelegenheid en de leefbaarheid
	Kwaliteit van de verblijfsrecreatie in Drenthe staat onder druk.
Lange termijn strategie:	
Bestaand beleid	Rode loper (economisch beleid)
	We zetten in het benutten en vermarkten van onze unique selling propositions
	Ruimte bieden aan grootschalige voorzieningen en evenementen
	Bestaande bedrijven in samenhang met de omgeving versterken en vernieuwen
	Streven naar vergroten van het aanbod aan dagrecreatieve voorzieningen
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Glasvezel is randvoorwaarde voor verblijfsrecreatie
	Rol provincie is faciliteren, niet initiëren
Kansen	VTE geeft werkgelegenheid
	Dagattractie vanuit het Drentse verhaal
	Focus op je doelgroep – waar ga je voor? (zelf als die doelgroep wat oubollig is)
	Formuleren van een gezamenlijke ambitie door de recreatieondernemers
	Transformatie van recreatieparken gaat hand in hand met handhaven en saneren
5. Opgave (geen opg)	Samenhang in promotie en marketing van Drenthe
Ontwikkelingen	Versnippering van de provincie en de sector in marketing
	Concurrentie met andere gebiedsdelen
	Bezoeker komt niet naar één locatie maar ontdekt een heel gebied (regio/provincie/landsdeel)
	De Homo Ludens zoekt op eenvoudige manier overzicht over zijn keuzes voor vrijetijdsbesteding, internet is hierbij het platform

Agenda Dwingeloo	
Lange termijn strategie:	
Bestaande beleid	Marketing Drenthe Programma Vrijtijdseconomie
Inspiratie voor nieuw beleid (revisie)	Op een plaats samenbrengen wat er te beleven valt in Drenthe. In één site en app Samenhang in infra, verblijfsrecreatie, kaarten (informatievoorziening), promotie en coördinatie.
Kansen	Samenwerking over gebiedsgrenzen Gecombineerd aanbod geeft aanleiding tot arrangementen Denken vanuit je gast: wie wil je bereiken
6. Bijvangst	Bereikbaarheid (fysiek) en internet (glasvezel) noodzaak voor goede recreatie Recreatie mee laten werken aan een vitaal platteland Transformatieopgave in het buitengebied is gebaat bij experimenteer-ruimte en tijdelijkheid (relatie VAB's/economie van het buitengebied) Drenthe is rust ruimte groen en kleine steden
Citaat	Kan je trots zijn op je bescheidenheid Het is een voorrecht te wonen waar anderen op vakantie komen

